

Innkjøpsveileder

Kommunal
tjenestepensjonsordning

Forord

Pensjonskontorets styre besluttet høsten 2004 å utarbeide en tilbudsmal for innkjøp av kommunal tjenstepensjonsordning. Malen skulle representere et standardisert tilbudsoppsett for pensjonsleverandørene innen KS' tariffområde, og ha som målsetting å kunne gi et bedre sammenlikningsgrunnlag av pensjonsleverandørene og deres produkter og tjenester.

På bakgrunn av dette ble Pensjonskontorets sekretariat våren 2005 gitt i oppdrag å ferdigstille en slik modell for standardisert tilbudsgivning for kommunal tjenstepensjon. Det var enighet blant tariffpartene om at dokumentet skulle erstatte KS' innkjøpsveileder i B-rundskriv 2/98 av 15.01.1998 og KS' skriv av 15.11.2001.

I tillegg til selve tilbudsmalen (del III av dokumentet) ble det utarbeidet en begrenset veiledningsdel (del I av dokumentet). Dokumentet ble 17.06.2005 sendt på høring til tariffpartene, Finansnæringens Hovedorganisasjon (FNH), KLP Forsikring, Storebrand Livsforsikring AS og Vital Forsikring ASA, med høringsfrist 15.08.2005.

Det gjøres oppmerksom på at KS' rundskriv nr 9/2005 av 09.06.2005 om "Innkjøp av tjenstepensjon og forholdet til reglene om offentlige anskaffelser" ikke ble omtalt i Pensjonskontorets tilbudsmal. Av høringssvarene fremgikk ønske om en større veiledningsdel og et dokument som også omtalte forhold til lov om offentlig anskaffelser.

Styret besluttet i styremøte 29.08.2005 ikke å distribuere tilbudsmalen i sin daværende form, men jobbe frem et større dokument som også berørte sistnevnte to elementer.

Prosjekt

På styremøte i Pensjonskontoret den 14.10.2005 ble det vedtatt opprettelse av en prosjektgruppe, bestående av én representant fra hhv. KS og hver av hovedsammenlutningene på arbeidstakersiden, i tillegg til Pensjonskontorets sekretariat.

Pensjonskontorets styre har fungert som styringsgruppe, og sekretariatsleder har vært prosjektets leder.

Prosjektgruppens mandat var å ferdigstille en tilbudsmal med tilhørende veiledningsdel for innkjøp av kommunale tjenstepensjonsordninger med fremleggelse på første styremøte i 2006.

I samråd med styringsgruppen ble det besluttet å utarbeide følgende to dokumenter:

1. Innkjøpsveileder for kommunal tjenstepensjonsordning
2. Konkurransesgrunnlag til benyttelse ved innkjøp av kommunal tjenstepensjonsordning innen KS' tariffområde

For begge dokumentene er lagt til grunn Hovedtariffavtalen (HTA) innen KS' tariffområde. (Hovedtariffavtalen for energiverk og datterselskap med selvstendig medlemskap i KS Bedrift, "Energiavtalen" omtales i eget kapittel i innkjøpsveilederen).

I kvalitetssikringsarbeidet har inngått nær dialog med KS Advokatene og KS Innkjøpsforum (KSI). Under utarbeidelse av kapittel 8 har prosjektgruppen samarbeidet med aktuar Pål Lillevold og siviløkonom Eldbjørg Sture.

Dokumentet ble formelt godkjent av Styret for Pensjonskontoret 24.04.2006, som samme dag fattet vedtak om at innkjøp av kommunal tjenstepensjon skal følge anskaffelsesprosedyren for åpen anbudskonkurranse.

*Oslo, mai 2006
Pensjonskontoret*

Innhold

1	GENERELL INNLEDNING	6
1.1	INNLEDNING	6
1.1.1	Endrede rammebetingelser	6
1.1.2	Pensjonskontoret	7
1.2	ANSKAFFELSESGREGLER	7
1.2.1	Generelt om anskaffelsesregelverket	7
1.2.2	Forholdet til nye anskaffelsesregler	7
1.2.3	Offentlige innkjøp	8
1.3	MAL KONKURRANSEGRUNNLAG	8
1.3.1	Generelt	8
1.3.2	Mal for et konkurransegrunnlag	8
1.4	INNKJØPSVEILEDER	9
1.5	OPPSUMMERING	9
1.6	HVORDAN DOKUMENTENE SKAL BRUKES	9
1.7	PLAN FOR DEN VIDERE FREMSTILLING	10
2	FLYTTEBESTEMMELSENE I HOVEDTARIFFAVTALEN	11
2.1	INNLEDNING	11
2.2	OPPSIGELSE AV PENSJONSAVTALE	11
2.3	VEDTAK OM FLYTTING	11
2.4	TILLITSVALGTES DRØFTINGSRETT	12
2.5	ENERGIAVTALEN	12
3	VURDERING AV PENSJONSFORHOLD UAVHENGIG AV ANBUDSPROSESSEN	14
3.1	INNLEDNING	14
3.2	FLYTTEPROSESSEN	14
3.2.1	Oversikt, alle prosesser	14
3.2.2	Informasjon til ansatte og pensjonister	14
3.2.3	Flyttekostnader	15
3.2.4	Håndtering av oppspart kapital	15
4	ANSKAFFELSESPROSESSEN	16
4.1	INNLEDNING	16
4.2	SKJEMATISK OVERSIKT OVER ANSKAFFELSESPROSESSEN	16
4.3	PLANLEGGING	16
4.4	BESLUTNING OM ANBUDSPROSESS	17
4.5	UTARBEIDELSE AV KONKURRANSEGRUNNLAG	17
4.5.1	Innledning	17
4.5.2	Hva konkurransegrunnlaget skal inneholde	18
4.5.3	Hvordan konkurransen skal gjennomføres	18
4.5.4	Åpen anbudskonkurranse	18
4.5.5	Hvilken ytelse som skal anskaffes	18
4.5.6	Eksempel på oppbygning av et konkurransegrunnlag	19
4.6	KUNNGJØRING	20
4.6.1	Innledning	20
4.6.2	Fremgangsmåten ved kunngjøringer	20
4.6.3	Forbud mot annen offentliggjøring før kunngjøringen sendes TED-databasen	20
4.6.4	Tilbudsfrist	21
4.7	EVALUERING AV TILBUD OG VALG AV LEVERANDØR	21
4.7.1	Innledning	21
4.7.2	To hovedtildelingskriterier	21
4.7.3	Vekting av tildelingskriteriene	22
4.8	KONTRAKTSINNGÅELSE	22
4.9	ANSKAFFELSESPROTOKOLL	23
4.9.1	Innledning	23
4.9.2	Anskaffelsesprotokollens innhold	23
4.9.3	Vesentlige forhold og viktige beslutninger	23

5	PENSJONSKONTORET	24
5.1	INNLEDNING	24
5.2	BAKGRUNN.....	24
5.3	PENSJONSKONTORETS STYRE.....	25
5.3.1	<i>Styrets sammensetning</i>	25
5.3.2	<i>Styrets oppgaver.....</i>	25
5.4	PENSJONSKONTORETS SEKRETARIAT	26
5.4.1	<i>Sekretariatets oppgaver.....</i>	26
5.5	PENSJONSKONTORETS ROLLE/OPPGAVER I FORBINDELSE MED FLYTTESAKER.....	26
6	PENSJONSLEVERANDØRENE.....	28
6.1	INNLEDNING	28
6.2	GODKJENNELSE AV LEVERANDØRENE PENSJONSPRODUKTER	28
6.3	BRANSJEAVTALE – FLYTTING AV PENSJONSMIDLER	28
6.4	GJENSIDIG SELSKAP VS. AKSJESELSKAP	28
6.5	KONTROLL AV LEVERANDØRENE REGELPRAKTISERING	29
6.6	LEVERANDØRMØTER	29
7	FORSIKRINGSMEGLERE-/RÅDGIVERE.....	30
7.1	INNLEDNING	30
7.2	LOV OM FORSIKRINGSFORMIDLING.....	30
7.2.1	<i>God meglerskikk og meglers opplysningsplikt</i>	30
7.2.2	<i>Anskaffelsesforskriften § 3-6.....</i>	31
7.3	BRANSJENORM	31
7.3.1	<i>Ikrafttredelse</i>	31
7.4	LOVFORBUD MOT MEGLERPROVISJON	32
7.4.1	<i>Tidsfrist</i>	32
8	RETTLEDNING TIL TILDELINGSKRITERIENE I KONKURRANSEGRUNNLAGET (= KG)..	33
8.1	AVKASTNING/KAPITALFORVALTNING/EGENKAPITALBETJENING (JF. KAP. 5.1 I KG).....	36
8.1.1	<i>Overordnede momenter.....</i>	36
8.1.2	<i>Avkastningsmålsetting.....</i>	36
8.1.3	<i>Selskapsform, soliditet og egenkapitalbetjening</i>	38
8.1.4	<i>Investeringsstrategi og forvaltermandater</i>	41
8.1.5	<i>Samfunnsansvar</i>	42
8.1.6	<i>Kapitalforvaltningskostnader.....</i>	43
8.2	ADMINISTRASJONSKOSTNADER (JF. KAP. 5.2 I KG)	44
8.2.1	<i>Vurdering av administrasjonskostnader.....</i>	44
8.3	PREMIEUTJEVNINGSFELLESSKAP (JF. KAP. 5.3 I KG).....	45
8.3.1	<i>Vurdering av premieutjevningfelleskap.....</i>	45
8.4	PENSJONSKOSTNAD (JF. KAP. 5.4 I KG)	47
8.4.1	<i>Vurdering av pensjonskostnad</i>	48
8.5	FORSIKRINGSBART/IKKE-FORSIKRINGSBART (JF. KAP. 5.5 I KG)	49
8.5.1	<i>Vurdering - Forsikringsbart/ikke-forsikringsbart</i>	50
8.6	LIKVIDITET (JF. KAP. 5.6 I KG).....	51
8.6.1	<i>Vurdering av likviditet.....</i>	51
8.7	KAPITALBINDING (JF. KAP. 5.7 I KG).....	52
8.7.1	<i>Vurdering av kapitalbinding</i>	52
8.8	SERVICE (JF. KAP. 5.8 I KG).....	53
8.8.1	<i>Vurdering av service</i>	54

1 Generell innledning

1.1 Innledning

Arbeidsretten avsa 08.10.2002 dom i den såkalte KLP-saken.

Arbeidsrettens dom innebar at 11 kommuner som hadde skiftet pensjonsleverandør 01.01.1999, enten måtte flytte tilbake til KLP eller det måtte etableres en politisk løsning som ga de private livselskapene adgang til fortsatt å levere kommunale tjenstepensjonsordninger.

Arbeidsretten tolket den daværende tariffavtales bestemmelse om kjønns- og aldersnøytralitet slik at det bare var KLP som oppfylte vilkårene. Arbeidsrettens forståelse innebar at tariffpartene ikke hadde avtalt reell flytterett, men bare en teoretisk fremtidig flytterett.

Denne dommen førte, ved siden av det politiske ønsket om fri konkurranse på det kommunale tjenstepensjonsmarkedet, til senere endringer i forsikringsvirksomhetsloven og Hovedtariffavtalen.

1.1.1 Endrede rammebetingelser

Fra 01.01.2004 ble det innført nye regler for kommunale pensjonsordninger i forsikringsvirksomhetsloven kapittel 8 b. Samtidig ble det i forsikringsvirksomhetsloven kapittel 8 c tatt inn bestemmelser om flytting av pensjonsordninger, som erstattet bestemmelsene i en tidligere flytteforskrift.

Ved hovedtariffoppgjøret i 2004 ble ”Vedtekter for Tjenstepensjonsordning” (TPO) tatt inn som vedlegg i HTA, samtidig som vilkårene ble gjort leverandørnøytrale.

I november 2004 ble så Overføringsavtalen endret til å omfatte alle pensjonsleverandører som forvalter offentlige tjenstepensjonsordninger, noe som medførte at livselskapene og kommunale pensjonskassene ble likestilt.

Disse endringene innebar samlet sett en helt ny markedssituasjon for kommunal tjenstepensjonsordning, ved at det var rettslig adgang for andre aktører å opptre i konkurranse med KLP.

Dette var noe av bakgrunnen for at partene ved hovedtariffoppgjøret 2004 ble enige om å opprette sitt eget pensjonskontor, som et kompetanse- og rådgivningsapparat. Pensjonskontoret ble etablert som et felles organ for ivaretagelse av partenes interesser i pensjonsspørsmål, og består av et sekretariat og et parts sammensatt styre. Det avløste det tidligere partssamarbeidet i form av Styret for AFP, Pensjonsutvalget og Pensjonsutredningsutvalget.

1.1.2 Pensjonskontoret

Pensjonskontorets styre er altså partssammensatt, og består, foruten KS av hovedsammenslutninger på arbeidstakersiden: LO-Kommune, Unio, YS-K og Akademikerne-K.

Det vises til mer detaljert beskrivelse av Pensjonskontorets rolle og oppgaver i kapittel 5.

1.2 Anskaffelsesreglene

KS' B-rundskriv nr 9/2005 av 09.06.2005 omhandler innkjøp av tjenstepensjoner i forhold til reglene om offentlige anskaffelser. Her anbefales det å følge innkjøpsreglene også i forhold til pensjon. De som ønsker å skifte leverandør av tjenstepensjoner må følge reglene for offentlige anskaffelser, noe som innebærer at det som hovedregel må skje en utlysning av anbudskonkurranse.

1.2.1 Generelt om anskaffelsesregelverket

Lov om offentlige anskaffelser (anskaffelsesloven) ble vedtatt 16.07.1999. I medhold av § 11 er det bl.a. gitt en forskrift om offentlige anskaffelser (anskaffelsesforskriften) av 15.06.2001. Anskaffelsesloven og anskaffelsesforskriften trådte i kraft 01.06.2001.

Både anskaffelsesloven og anskaffelsesforskriften bygger på EUs direktiver om offentlige anskaffelser. Norge er forpliktet til å følge dette regelverket gjennom EØS-avtalen.

Regelverket om offentlige anskaffelser bygger i hovedsak på noen få grunnleggende prinsipper. Disse prinsippene følger av anskaffelsesloven § 5. Sentralt er her kravene til likebehandling, forutberegnelighet, gjennomsiktighet og etterprøvnbarhet. Dessuten skal en anskaffelse så langt det er mulig være basert på konkurranse, jf. anskaffelsesloven § 5(2).

Videre er formålsbestemmelsen i anskaffelsesloven § 1 viktig, der det står at: *"Loven og tilhørende forskrifter skal bidra til økt verdiskapning i samfunnet ved å sikre mest mulig effektiv ressursbruk ved offentlige anskaffelser basert på forretningsmessighet og likebehandling"*. Her understrekes hovedformålet med regelverket, nemlig mest mulig effektive anskaffelser for det offentlige.

Formålsbestemmelsen i § 1, sammen med de grunnleggende kravene i § 5, vil være retningsgivende ved tolkningen av de øvrige bestemmelsene i anskaffelsesloven og anskaffelsesforskriften.

1.2.2 Forholdet til nye anskaffelsesregler

Fornyings- og administrasjonsdepartementet (FAD) har utarbeidet forslag til ny forskrift om offentlige anskaffelser, som bl.a. gjelder forslaget til nye regler om vekting av tildelingskriteriene (kapittel 4.7.3). Ikrafttredelsestidspunktet for disse forskriftene blir tidligst 1. juli 2006. Det nye regelverket vil bli omtalt på Pensjonskontorets hjemmesider (www.pensjonskontoret.no).

1.2.3 Offentlige innkjøp

Tidligere undersøkelser har vist at 30-50 % av budsjettene i offentlig sektor går med til innkjøp. Dette følger av et veiledningshefte med informasjon og praktiske råd til hjelp underveis i innkjøpsprosessen kalt ”Beste praksis – offentlige anskaffelser” utgitt av Nærings- og handelsdepartementet, mars 2004.

Det opplyses videre at det offentlige årlig kjøper varer, tjenester, bygg og anlegg for omtrent 220 mrd. kr, dvs. ca. 14,5 % av bruttonasjonalprodukt (BNP). En effektiv konkurranse om disse kontraktene bidrar til at det offentlige får mer igjen for pengene, og legger til rette for at små og mellomstore bedrifter kan kjempe om offentlige oppdrag på lik linje med de større aktørene på markedet.

Andre undersøkelser viser at regulering av offentlige innkjøp og økt konkurranse om leveranser har gitt bedre priser og leveringskvalitet for innkjøperne. Anskaffelsesreglene bidrar dermed til økt verdiskapning i samfunnet og sikrer en mest mulig effektiv ressursbruk.

I tillegg medfører praktisering av anskaffelsesreglene ryddigere innkjøpsprosesser som motvirker korrupsjon, smøring og kameraderi.

1.3 Mal konkurransegrunnlag

1.3.1 Generelt

Et sentralt dokument i innkjøps- og anskaffelsesprosessen er konkurransegrunnlaget. Det følger av anskaffelsesforskriften §§ 5-1 til 5-4 at det skal utarbeides et konkurransegrunnlag. Dette gjelder ved innkjøp over terskelverdiene (500 000 kr / 1,7 mill. kr).

Konkurransegrunnlaget eller anbudsgrunnlaget er det dokument som ligger til grunn for konkurransen, og utgjør til syvende og sist selve beslutningsgrunnlaget for oppdragsgiver.

Det skal inneholde opplysninger om hvordan konkurransen skal gjennomføres og hvilken ytelse som etterspørres.

Her skal reglene for konkurransen gjøres kjent, og opplysninger som har betydning for tilbyderne angis. Konkurransegrunnlaget skal også beskrive hva som skal anskaffes. I tillegg skal det opplyses hvilke kriterier som vil bli brukt for kvalifisering av tilbyderne og tildeling av kontrakt.

Det vises til detaljert beskrivelse og gjennomgang av konkurransegrunnlaget nedenfor under kapitlet ”Anskaffelsesprosessen” (kapittel 4).

1.3.2 Mal for et konkurransegrunnlag

Pensjonskontoret har utarbeidet konkurransegrunnlag til benyttelse ved innkjøp av kommunale tjenstepensjonsordninger, som ligger tilgjengelig på Pensjonskontorets hjemmesider (www.pensjonskontoret.no).

Her oppstilles aktuelle tildelingskriterier, dvs. de forhold som skal vektlegges. Under hvert tildelingskriterium blir tilbyder bedt om gi opplysninger om en rekke forhold, både av økonomisk og ikke-økonomisk art. Tilbyders avgitte opplysninger i utfylt konkurransegrunnlag med vedlegg utgjør samlet det komplette tilbud. For ordens skyld bes tilbyder å bekrefte dette, og også lage en komplett vedleggsoversikt i tilbudet.

Det er lagt stor vekt på at opplysningene i konkurransegrunnlaget presenteres på en oversiktlig og ryddig måte. Tallene og opplysningene fremkommer i rubrikker og tabeller med tilhørende forklaringer og veiledninger. (Det vil bl.a. forklares for oppdragsgiver hvilke tall som skal sammenliknes og på hvilken måte man skal sammenlikne).

Et slikt felles konkurransegrunnlag har man til nå ikke hatt i markedet for kommunale tjenstepensjonsordninger. Den enkelte oppdragsgiver har selv utarbeidet konkurransegrunnlag, gjerne ved hjelp av forsikringsmegler/-rådgiver. Konkurransegrunnlagene har vært av varierende kvalitet, og man har opplevd at tilbyder ikke svarer på alle stilte spørsmål i ønsket form.

1.4 Innkjøpsveileder

Innkjøpsveilederen er ment å være en veileder til konkurransegrunnlaget og en brukerhåndbok ved innkjøp av kommunale tjenstepensjonsordninger.

Innkjøpsveilederen vil bl.a. gi en anvisning på den prosess som må følges i forhold til skifte av pensjonsleverandør. Den gir en veiledning i forhold til gangen i en flyttesak, dvs. de formelle bestemmelser som må følges i forhold til opphør og flytting av pensjonsavtale.

Innkjøpsveilederen gir videre oversikt over de aktuelle tildelingskriterier, og en veiledning om hvordan det enkelte tildelingskriterium skal vurderes, og er i så henseende et hjelpemiddel til bruk ved *evalueringen* av de tilbud som mottas etter gjennomført prosess.

1.5 Oppsummering

Ved å benytte Pensjonskontorets konkurransegrunnlag oppnår man å:

- Få sammenliknbare tallstørrelser (gjennom mest mulig ”spisset” spørsmålsstilling)
- Objektivisere, strukturere, standardisere og profesjonalisere innkjøpsprosessen (gjennom å følge anskaffelsesbestemmelsene)
- Avdekke eventuelle avvik av vesentlig betydning hos én eller flere tilbydere

Konkurransegrunnlaget med tilhørende innkjøpsveileder vil totalt sett gi oppdragsgiver bedre mulighet til å foreta en selvstendig vurdering av de mottatte tilbud, og samlet sett i større grad enn tidligere å fatte avgjørelser som kan begrunnes i kvalitetsforskjeller i tilbyders pensjonsprodukt og tjenester.

1.6 Hvordan dokumentene skal brukes

Innkjøpsveilederen og konkurransegrunnlaget utgjør til sammen et enhetlig innkjøpsdokument. Formålet er at *begge* dokumenter skal fungere som en brukerhåndbok og et praktisk arbeidsverktøy for de pensjonsansvarlige i den enkelte kommune, fylkeskommune eller virksomhet (i det videre omtalt som ”kommunen” eller ”oppdragsgiver”).

For at konkurransegrunnlaget skal kunne benyttes direkte mot tilbyderne, har vi utarbeidet dette som et selvstendig dokument.

1.7 Plan for den videre fremstilling

Oppbygning og innhold av innkjøpsveilederen er som følger:

Først gis en beskrivelse av de bestemmelser i Hovedtariffavtalen innen KS’ tariffområde (HTA) som må følges i forhold til opphør og flytting av pensjonsavtale (kapittel 2).

Deretter redegjøres for den prosess som må følges når en kommune skal vurdere sin pensjonsleveranse med tanke på mulig skifte av pensjonsleverandør (kapittel 4), samt den planlegging og det forarbeid man bør foreta i forkant av eventuell anbudsprosess (kapittel 3).

Dernest gis en nærmere beskrivelse av Pensjonskontoret – bakgrunnen for opprettelsen av kontoret, kontorets sammensetning og en redegjørelse av kontorets rolle og oppgaver, med særlig vekt på flyttesaker (kapittel 5).

Videre gis en beskrivelse av pensjonsleverandørene (kapittel 6), og en fremstilling av forsikringsmeglers-/rådgivers rolle og oppgaver, samt hvilke lover og regler de er underlagt (kapittel 7).

Til slutt følger en rettleiding til de enkelte tildelingskriterier i konkurransegrunnlaget (kapittel 8). Rettleidingen gir utfyllende informasjon om hvert enkelt tildelingskriterium (de enkelte delene av tilbudet) og en veiledning om hvordan de enkelte tildelingskriterier skal vurderes.

2 Flyttebestemmelsene i Hovedtariffavtalen

2.1 Innledning

De tariffmessige bestemmelsene vedrørende kommunal tjenstepensjon er nedfelt i Hovedtariffavtalen innen KS' tariffområde (HTA) kapittel 2 og dennes vedlegg 4 - "Vedtekter for avtalefestet pensjon" (AFP) og vedlegg 5 - "Vedtekter for Tjenstepensjonsordning" (TPO).

De viktigste bestemmelsene vedrørende opphør og flytting av pensjonsavtale følger av HTA pkt. 2.1.8 og TPO-vedtektene § 14-1.

2.2 Oppsigelse av pensjonsavtale

Kommunen er gitt en frist for oppsigelse av avtalen med sin nåværende leverandør av kommunal tjenstepensjonsordning i TPO-vedtektene § 14-1.

Den enkelte forsikringstaker kan si opp avtalen om tilslutning til fellesordningen med tre måneders frist til opphør ved kalenderårets slutt, jf. TPO-vedtektene § 14-1, bokstav a, første pkt.

Siste frist for oppsigelse av avtalen iht. HTA blir altså 1. oktober det enkelte kalenderår.

I forsikringsvirksomhetsloven kapittel 8 c er det tatt inn bestemmelser som gjelder flytting mellom pensjonsinnretninger. Disse bestemmelsene vil også gjelde for kommunale pensjonsordninger i medhold av forsikringsvirksomhetsloven kap. 8 b. (Dette følger av forsikringsvirksomhetsloven § 8c-1, bokstav c). Det gjøres en henvisning til disse bestemmelsene i TPO-vedtektene § 14-1, bokstav b.

Bestemmelsene i forsikringsvirksomhetsloven kapittel 8 c fantes tidligere i en egen flytteforskrift som ble endret og tatt inn i loven med ikrafttredelse 01.01.2004.

Som hovedregel gjelder et skriftlighetskrav for oppsigelsen. Etter § 8c-5, første ledd, tredje pkt. er kravet om skriftlighet likevel ikke til hinder for at oppsigelsen kan oversendes elektronisk. Forutsetningen er at det benyttes en betryggende metode som autentiserer avsender og sikre meldingens innhold, jf. § 8c-5, tredje pkt.

2.3 Vedtak om flytting

Det er også gitt en bestemmelse om frist for når endelig vedtak om flytting skal skje.

Endelig vedtak om flytting skal skje senest innen 1. desember det enkelte år, jf. TPO-vedtektene § 14-1, bokstav a, annet pkt.

Det følger av HTA pkt. 2.1.8 at det er kommunestyret/fylkestinget /styret som skal avgjøre spørsmålet om skifte av pensjonsleverandør. Det er etter gjeldende hovedtariffavtale ikke noe krav om at det skal gis skriftlig begrunnelse for vedtaket.

Pensjonskontorets konkurransegrunnlag er som tidligere nevnt utarbeidet for benyttelse ved innkjøp av kommunale tjenstepensjonsordninger. Valg av pensjonsleverandør skal skje på grunnlag av de valgte tildelingskriterier. I forhold til vektlegging av disse har de et visst handlingsrom.

For å unngå eventuell uoverensstemmelse mellom politikere og administrasjon, og for å unngå at det foretas rene politiske leverandørvalg, vil det være klokt at kommunestyret/fylkestinget/styret deltar i utvelgelsen/vektingen av tildelingskriteriene. Med andre ord involveres på et mye tidligere tidspunkt i prosessen enn det som har vært vanlig praksis.

Det vises i den forbindelse til KS' B-rundskriv 9/2005 som påpeker at kommunestyret/fylkestinget/styret bør delta i utformingen av tildelingskriteriene for at deres vedtak skal ha reelt innhold.

2.4 Tillitsvalgtes drøftingsrett

Etter HTA pkt. 2.1.8, første avsnitt skal det ved skifte av pensjonsleverandør finne sted en drøfting med de tillitsvalgte.

Drøftingsplikten inntretr tidligst mulig, og senest før oppsigelse er vedtatt, og levert dagens leverandør av kommunal tjenstepensjonsordning, jf. HTA pkt. 2.1.8, annet avsnitt.

Ut fra disse bestemmelsene kan det slutes at det skal være drøftingsmøte med tillitsvalgte med underskrevet protokoll før oppsigelse. Forutsetningen om at drøftingsplikten inntretr "*tidligst mulig*" innebærer at de tillitsvalgte bør tas med på et svært tidlig stadium i anskaffelsesprosessen.

Den nærmere avgrensning og presisering av ordene "*drøfting*" og "*drøftingsplikt*" følger av Hovedavtalen (HA). En eventuell innføring av nye bestemmelser om drøftingsplikt eller en endring av disse bestemmelsene i HA, vil kunne få betydning for tolkningen og fastsettelsen av de nærmere innhold av drøftingsretten etter HTA pkt. 2.1.8.

Det bemerkes at reglene om drøftingsplikt også gjelder der det besluttes ikke å skifte pensjonsleverandør. Det skyldes at anskaffelsesreglene i stor grad medfører en bundet prosess, der fastsettelse av tildelingskriterier og vekting av disse langt på vei bestemmer valget av pensjonsleverandør.

2.5 Energiavtalen

Det bemerkes at ovenfor nevnte bestemmelser om oppsigelsesfrist og vedtak om flytting *ikke* er nedfelt i Hovedtariffavtalen for energiverk og datterselskap med selvstendig medlemskap i KS Bedrift (Energiavtalen).

Her må to-måneders fristen i forsikringsvirksomhetsloven § 8c-5, første ledd, første pkt. legges til grunn.

Lovbestemmelsen lyder som følger:

”Kontrakt om pensjonsordning kan sies opp med en frist på to måneder”.

I tillegg gjøres oppmerksom på den vesensforskjell som er mellom Energiavtalen og Hovedtariffavtalen innen KS’ tariffområde (HTA), ved at Energiavtalen ikke inneholder bestemmelser om kjønns- og aldersnøytrale premier, jf. avtalens pkt. 12.1.8.

3 Vurdering av pensjonsforhold uavhengig av anbudsprosessen

3.1 Innledning

Som nevnt i kapittel 1 legger Pensjonskontoret til grunn at anbudsreglene tilknyttet lov om offentlige anskaffelser skal benyttes ved innkjøp av kommunal tjenstepensjon.

Gjennom å følge anskaffelsesregelverket *objektiveres* innkjøpsprosessen, i tillegg til at den følger lovens og forskriftens rammer.

Dette betyr at en kommune som ønsker å bli nærmere kjent med forhold tilknyttet sin pensjonsordning *ikke* nødvendigvis bør gjøre dette i anbuds form. Anbudsreglene (herunder tildelingskriteriene) *kan* føre til at man blir ”tvunget” til å flytte sin pensjonsavtale uten at man subjektivt sett ønsker det - en ”bordet (les: tildelingskriteriene) fanger”-effekt. Vurderingsarbeid/kompetanseheving rundt pensjonsordningen må derfor ses på som en separat prosess løst fra selve anbudsprosessen.

Flere av tildelingskriteriene listet opp i kapittel 8 er hovedtemaer som bør kunne danne grunnlag for temaer kommunen bør gjøre seg kjent med/holde seg løpende orientert om. Her bør nåværende pensjonsleverandør fremskaffe underlag og informasjon, som for eksempel fremlegges en arbeidsgruppe som er nedsatt for å utrede nærmere omkring pensjonsspørsmål. Det vil også kunne være aktuelt å be andre aktører som jobber med de ulike pensjonstemaene om redegjørelser/analyser.

Beslutning om bruk, og utvelgelse av, ekstern rådgiver vil også naturlig kunne være temaer i en slik vurderingsrunde.

3.2 Flytteprosessen

Kommunen bør gjøre seg kjent med rammer rundt en eventuell flytting av pensjonsordningen. Av viktige områder nevnes:

- Oversikt over alle
 - Prosesser
 - Flyttekostnader
- Informasjon til ansatte og pensjonister
- Håndtering av oppspart kapital

3.2.1 *Oversikt, alle prosesser*

Fra eksisterende og/eller potensielle pensjonsleverandører bør det innhentes oversikt over alle aktiviteter i en flytteprosess. Det bør klart fremgå hvilke oppgaver og hvilket ansvar henholdsvis det fraflyttede og tilflyttede livselskap har, i tillegg til kommunen selv.

3.2.2 *Informasjon til ansatte og pensjonister*

Informasjonsomfanget overfor ansatte og pensjonister bør kartlegges. Her bør inngå tidsfrister, krav til innhold og form, samt hvem som er ansvarlig hver aktivitet (jf. forrige pkt).

3.2.3 Flyttekostnader

Eksisterende og/eller potensielle pensjonsleverandører bør kunne redegjøre for de ulike kostnadsarter (direkte og indirekte) som oppstår ved en eventuell flytting, og hvordan belastning finner sted.

3.2.4 Håndtering av oppspart kapital

Eksisterende og/eller potensielle pensjonsleverandører bør kunne redegjøre for henholdsvis lovpålagt og valgfri behandling av oppspart kapital ved en eventuell flytting.

4 Anskaffelsesprosessen

4.1 Innledning

Lov om offentlige anskaffelser (anskaffelsesloven) ble vedtatt 16.07.1999. I medhold av § 11 er det bl.a. gitt en forskrift om offentlige anskaffelser (anskaffelsesforskriften) av 15.06.2001. Anskaffelsesloven og anskaffelsesforskriften trådte i kraft 01.07.2001.

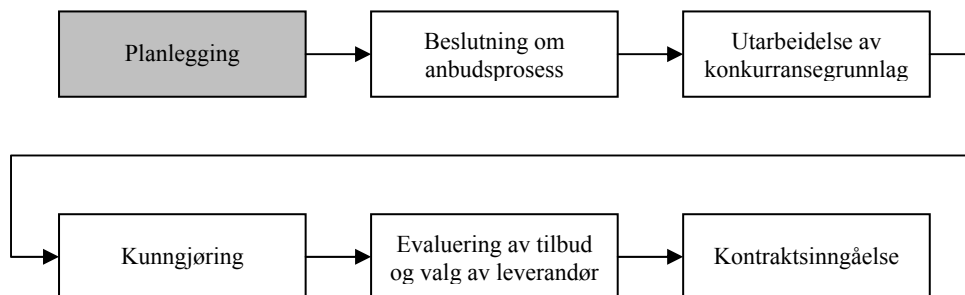
Både anskaffelsesloven og anskaffelsesforskriften bygger på EUs direktiver om offentlige anskaffelser. Norge er forpliktet til å innføre dette regelverket gjennom EØS-avtalen.

Regelverket om offentlige anskaffelser bygger i hovedsak på noen få grunnleggende prinsipper. Disse prinsippene følger av lov om offentlige anskaffelser (anskaffelsesloven) § 5. Sentralt er her kravene til likebehandling, forutberegnelighet, gjennomsiktighet og etterprøvbarehet. Dessuten skal en anskaffelse så langt det er mulig være basert på konkurranse, jf. anskaffelsesloven § 5(2).

Som nevnt innledningsvis i kapittel 1 legges det i denne innkjøpsveileder til grunn at anskaffelsesreglene skal følges også i forhold til innkjøp av pensjon. Anbudsreglene vil derfor gjelde fullt ut her, på samme måte som ved ethvert annet kjøp av varer eller tjenester. Fremstillingen i det følgende er gjort med henblikk på innkjøp av pensjon med forsøk på å vektlegging av de spesielle forhold som gjelder på dette område.

4.2 Skjematisk oversikt over anskaffelsesprosessen

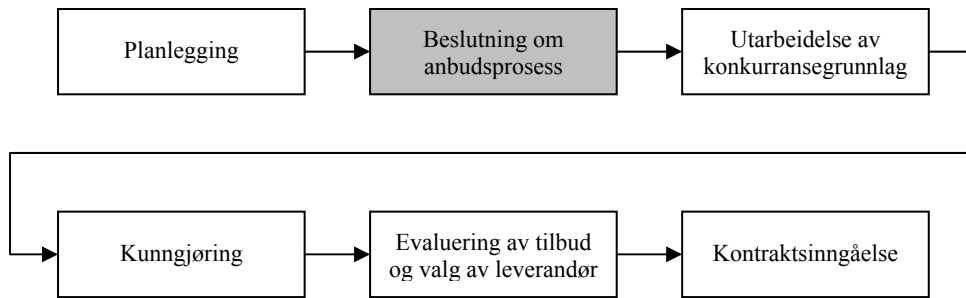
Det forutsettes at kontraktens verdi overstiger terskelverdiene (500 000 kr / 1,7 mill. kr, jf. anskaffelsesforskriften §§ 2-2, 11-2)

4.3 Planlegging

Som beskrevet i foregående kapittel, er det viktig at oppdragsgiver planlegger og gjør et grundig forarbeid før man bestemmer seg for å legge pensjonsleveransen ut på anbud, ikke minst med tanke på de kostnader som oppstår som følge av en slik prosess.

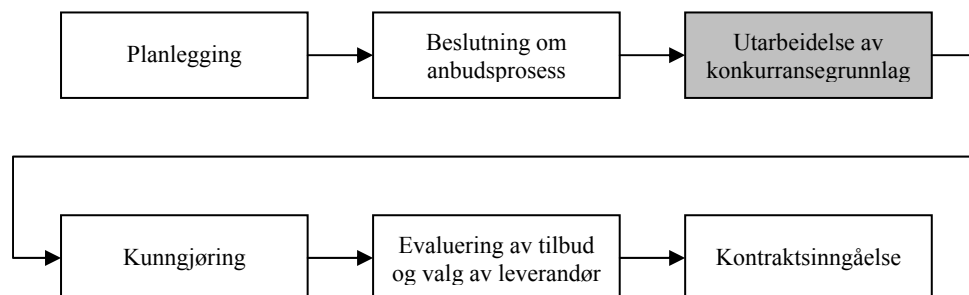
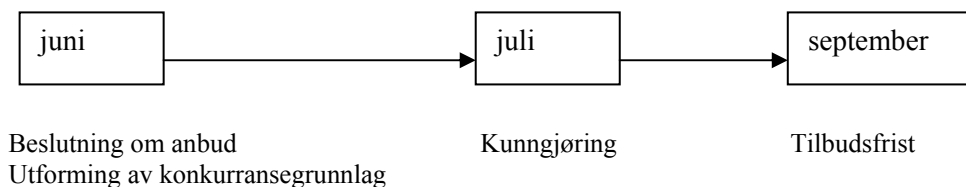
Kartlegging av kommunens egen pensjonskompetanse, samt behovsvurdering av ekstern bistand bør inngå i denne fasen.

4.4 Beslutning om anbudsprosess

Av hensyn til tidsfristene i forhold til oppsigelse av pensjonsavtalen – 30.9. (nevnt i Hovedtariffavtalen), og fristbestemmelsene i anskaffelsesforskriften (jf. punkt 4.6.4), bør beslutning om anbudsprosess skje i løpet juni måned og utlysning i TED-databasen senest slutten av juli måned.

Dette gir følgende forslag til fremdriftsplan:

4.5 Utarbeidelse av konkurransegrunnlag

4.5.1 Innledning

Konkurransegrunnlaget er det dokumentet som ligger til grunn for konkurransen. Kravene til konkurransegrunnlaget fremgår av anskaffelsesforskriften § 5-1.

I en åpen anbudskonkurranse skal konkurransegrunnlaget utleveres til samtlige tilbydere som ønsker å delta i konkurransen. Tilbyderne skal få oversendt konkurransegrunnlaget i samme form og med samme innhold. Dette følger bl.a. av kravet til likebehandling i anskaffelsesloven § 5.

Som beskrevet innledningsvis, har Pensjonskontoret utarbeidet et konkurransegrunnlag til bruk ved innkjøp av kommunale tjenstepensjonsordninger. Dette konkurransegrunnlaget tilfredsstiller anskaffelsesforskriftens krav til hva et konkurransegrunnlag skal inneholde (jf. nedenfor).

4.5.2 *Hva konkurransegrunnlaget skal inneholde*

Anskaffelsesforskriften regulerer i § 5-1 hvilke opplysninger som skal være med i konkurransegrunnlaget. Konkurransegrunnlaget skal inneholde opplysninger om hvordan konkurransen skal gjennomføres og hvilken ytelse som etterspørres.

Her skal reglene for konkurransen gjøres kjent, og opplysninger som har betydning for tilbyderne, angis. Konkurransegrunnlaget skal også beskrive hva som skal anskaffes. I tillegg skal det opplyses hvilke kriterier som vil bli brukt for kvalifisering av tilbyderne og tildeling av kontrakt.

Ved anbudskonkurranser skal konkurransegrunnlaget være så utfyllende at det ikke er behov for muntlig dialog mellom partene. Konkurransegrunnlaget må være så klart og uttømmende at det sammen med et tilbud og aksept av dette, vil utgjøre en fullstendig avtale.

Det er viktig å huske på at forhandlinger er forbudt når man benytter ”åpen anbudskonkurranse”, jf. anskaffelsesforskriften § 9-1(1). *Det gjøres oppmerksom på adgangen til å la alle tilbydere presentere sine tilbud, dog uten at det tilkommer ny informasjon eller at avgitt tilbud endres i noen form.*

4.5.3 *Hvordan konkurransen skal gjennomføres*

Pensjonskontorets styre fattet 24.04.2006 vedtak om at innkjøp av kommunal tjenstepensjon skal følge anskaffelsesprosedyren for åpen anbudskonkurranse.

4.5.4 *Åpen anbudskonkurranse*

Åpen anbudskonkurranse er en anskaffelsesprosedyre som tillater alle interesserte leverandører å gi tilbud, men som ikke tillater forhandling, jf. anskaffelsesforskriften § 1-4(h). De to øvrige anskaffelsesprosedyrer, *begrenset anbudskonkurranse* og *konkurranse med forhandlinger*, er uaktuelle i forbindelse med innkjøp av kommunale tjenstepensjonsordninger.

4.5.5 *Hvilken ytelse som skal anskaffes*

Anskaffelsesforskriften § 5-1(1), bokstav a fastsetter at det i konkurransegrunnlaget skal angis hvilken ytelse som skal anskaffes. Anskaffelsen beskrives enten ved en behovsspesifikasjon, ved funksjonskrav eller ved detaljerte kravspesifikasjoner.

4.5.6 Eksempel på oppbygning av et konkurransegrunnlag

Et konkurransegrunnlag kan f.eks. ha følgende oppbygning:

1. Innledning

2. Generelt om anbudet

- *Avtalens varighet*
- *Antall leverandører*
- *Anbudsinhold*
- *Avklaringsmøter*
- *Anbudsåpning*
- *Konfidensielt*
- *Supplerende opplysninger*
- *Anbudet*
- *Språk*
- *Tidsfrister*
- *Avvisningsgrunner og forkastning*
- *Statistikk*

3. Kravspesifikasjon

- *Omfang*
- *Kravspesifikasjon, produkt*
- *Kravspesifikasjon, leverandør*

4. Kvalifikasjonskrav til leverandør

5. Tildelingskriterier

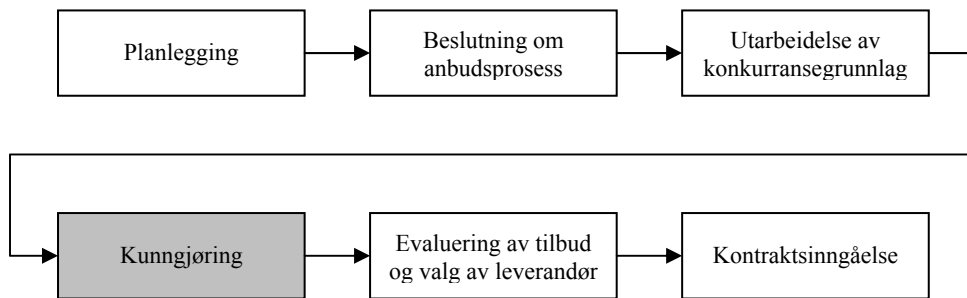
6. Leverandøropplysninger

- *Firmaregistrering*
- *Skatteattest/kemnerattest*
- *Beskrivelse av bedriften*
- *HMS-erklæring*
- *Lovlig etablert foretak (herunder virksomhetskonsesjoner)*

7. Svar på anbud, anbudsfrist o.a.

8. Vedlegg

- *Innkjøpsvilkår*
- *Prisskjemaer*
- *HMS-skjema*

4.6 Kunngjøring

4.6.1 Innledning

Kunngjøringsplikten er en av de viktigste forpliktelsene til oppdragsgiver. Hensikten med kunngjøringsplikten er å skape en effektiv konkurranse mellom leverandørene.

4.6.2 Fremgangsmåten ved kunngjøringer

Den nærmere fremgangsmåte ved kunngjøringer beskrives i anskaffelsesforskriften § 6-4.

Kunngjøringen skal skje på standardiserte skjemaer utarbeidet av Fornyings- og administrasjonsdepartementet (FAD). Skjemaene tilfredsstiller de krav som stilles i EU-direktivenes kunngjøringsmodeller, og kan lastes ned fra websidene til Norsk Lysningsblad: <http://www.norsk.lysningsblad.no/skjema/>.

DOFFIN-databasen (Databasen for Offentlige Innkjøp) er den offisielle databasen for kunngjøringer i Norsk lysningsblad, jf. § 1-4, bokstav u.

TED-databasen er den offisielle databasen for kunngjøringer i Kontoret for De europeiske fellesskaps offisielle publikasjoner, jf. § 1-4, bokstav t.

Det er bare kunngjøringen i TED-databasen som er rettsgyldig, jf. § 6-4(2). Dersom det ikke er samsvar mellom kunngjøringen i TED-databasen og kunngjøringen i DOFFIN-databasen, går kunngjøringen i TED-databasen foran.

Kunngjøringen skal sendes Norsk lysningsblad for kunngjøring i DOFFIN-databasen som videresender kunngjøringen til TED-databasen, jf. § 6-4(3). Det avgjørende tidspunkt for beregning av tilbudsfristene i kapittel 7 er avsendelsesdatoen til TED-databasen.

4.6.3 Forbud mot annen offentliggjøring før kunngjøringen sendes TED-databasen

Det er forbud mot annen offentliggjøring før kunngjøringen sendes TED-databasen, jf. § 6-4(4).

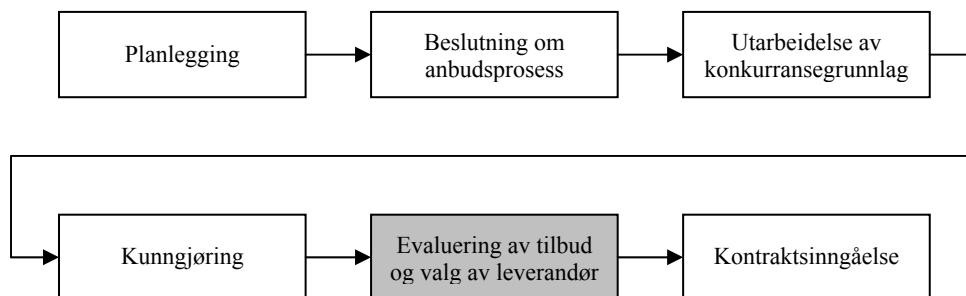
4.6.4 Tilbudsfrist

Åpen anbudskonkurranse	52 dager
------------------------	----------

Hovedregelen for åpen anbudskonkurranse er at fristen til å levere tilbud minst skal være 52 dager fra den dag kunngjøringen ble sent til TED-databasen, jf. § 7-1(1).

Norske oppdragsgivere skal sende kunngjøringen til Norsk lysningsblad som videresender kunngjøringen til TED-databasen.

Oppdragsgiver må kunne dokumentere når kunngjøringen ble sendt til Norsk lysningsblad, samt når den videresendes til TED-databasen.

4.7 Evaluering av tilbud og valg av leverandør

4.7.1 Innledning

I tildelingsfasen skal tilbudene evalueres og sammenliknes med utgangspunkt i de forhåndsfastsatte tildelingskriterier. Anskaffelsesforskriften § 10-2 fastsetter hvilke tildelingskriterier oppdragsgiver kan benytte.

4.7.2 To hovedtildelingskriterier

Tildelingen skal enten skje på basis av hvilket tilbud som er det økonomisk mest fordelaktige, eller utelukkende ut fra hvilket tilbud som har lavest pris, jf. § 10-2(1).

Ved tildeling til lavest pris kan det bare legges vekt på den tilbudte prisen. Ved tildeling etter det økonomisk mest fordelaktige tilbudet, skal oppdragsgiver legge vekt på andre forhold i tillegg til pris.

I forhold leveransen kommunal tjenstepensjonsordning skal tildelingen skje på bakgrunn av hvilket tilbud som er det ”økonomisk mest fordelaktige”¹. I kapittel 8 listes opp og omtales aktuelle tildelingskriterier.

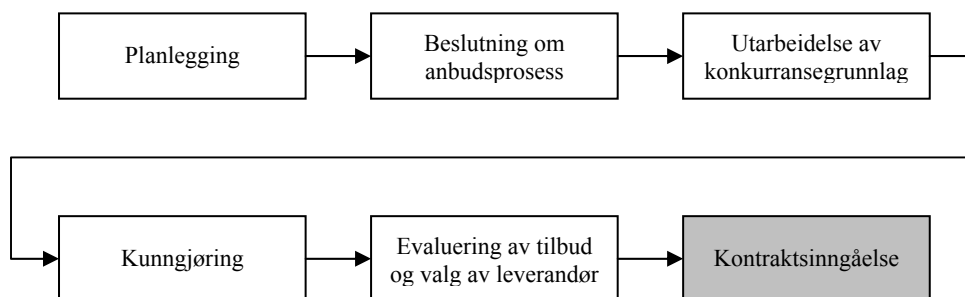
4.7.3 Vekting av tildelingskriteriene

Som nevnt i kapittel 1.2.2 har Fornyings- og administrasjonsdepartementet (FAD) utarbeidet forslag til ny forskrift om offentlige anskaffelser. Ikrafttredelsestidspunktet for disse forskriftene blir tidligst 1. juli 2006.

Det foreslås bl.a. endring i forhold til vekting av tildelingskriteriene. Den nye bestemmelsen lyder som følger (jf. § 22-2, annet ledd i den nye forskriften):

”Dersom tildelingen av kontrakten skjer på grunnlag av det økonomisk mest fordelaktige tilbud, skal det benyttes kriterier som har tilknytning til kontraktsgjenstanden. Dette kan for eksempel være kvalitet, pris, teknisk verdi, estetiske og funksjonsmessige egenskaper, miljøegenskaper, driftsomkostninger, rentabilitet, kundeservice og teknisk bistand, og tid for levering eller ferdigstilling. Alle kriterier som vil bli lagt til grunn skal oppgis i kunngjøringen eller konkurransegrunnlaget. Oppdragsgiver skal angi den relative vektingen som gis hvert av kriteriene. Vektingen kan angis innenfor et område med et passende maksimalt utslag”.

Det stilles altså krav om at oppdragsgiver i større grad enn tidligere må vise hvordan man har vektet de ulike kriteriene i forhold til hverandre i valg av tilbud.

4.8 Kontraktsinngåelse

Ved kontraktsinngåelse vil de vanlige avtale- og kontraktsrettslige regler gjelde.

Rettighetene for kommunal tjenstepensjonsordning fremgår av Hovedtariffavtalen innen KS' tariffområde, herunder Vedtekter for avtalefestet pensjon (AFP) og Vedtekter for Tjenstepensjonsordning (TPO).

¹ I betegnelsen ”økonomisk mest fordelaktig” inngår også ikke-økonomiske elementer som service.

Det viktigste lovverket på området er forsikringsavtaleloven (FAL) og forsikringsvirksomhetsloven med tilhørende forskrifter.

Mellom kommune og pensjonsleverandør eksisterer et avtalesett bestående av tre deler: Forsikringsavtale, forsikringsvilkår og - vedtekter. Vedtektene er sammenfallende med TPO-vedtektene i HTA, slik at det ikke er mulighet for å fravike TPO-vedtektene gjennom forsikringsavtale i det enkelte tilfelle (såkalt leverandørnøytrale).

Pensjonskontoret fører tilsyn med den enkelte pensjonsleverandørs avtalesett, og påser at disse er iht. de til enhver tid gjeldende HTA-bestemmelser.

4.9 Anskaffelsesprotokoll

4.9.1 Innledning

Oppdragsgiver skal føre protokoll fra konkurransen, som skal beskrive alle vesentlige forhold og viktige beslutninger gjennom hele anskaffelsesprosessen, jf. anskaffelsesforskriften § 8-1. Protokollen er bygget opp slik at den følger anskaffelsesprosessen, og skal føres fortløpende.

Bak kravet til protokollføring ligger hensynet til gjennomsiktighet og etterprøvarhet i anskaffelsesloven § 5 og hensynet til leverandørenes rettsikkerhet. Ved å få innsyn i anskaffelsesprotokollen, vil leverandørene kunne etterprøve oppdragsgivers beslutninger.

Anskaffelsesprotokollen gjør det også mulig for nasjonale og internasjonale myndigheter å føre kontroll med at regelverket følges. Det følger av anskaffelsesforskriften § 8-1(3) at anskaffelsesprotokollen skal oversendes Fornyings- og administrasjonsdepartementet (FAD) på anmodning.

4.9.2 Anskaffelsesprotokollens innhold

Anskaffelsesforskriften beskriver i § 8-1 hva anskaffelsesprotokollen som minimum skal inneholde, så som oppdragsgivers navn, adresse og en beskrivelse av hva som skal anskaffes. Dersom man benytter seg av anskaffelsesprosedyren konkurranse med forhandling eller hasteprosedyre i medhold av § 7-4, skal begrunnelsen for dette fremgå av protokollen.

Protokollen skal også inneholde en begrunnelse for valg av tilbud med angivelse av tilbudets verdi og relative fordeler og egenskaper i forhold til de øvrige tilbudene, jf. anskaffelsesforskriften § 8-1(2), bokstav d.

4.9.3 Vesentlige forhold og viktige beslutninger

Det kan tenkes forhold og beslutninger som er av "vesentlig art" som ikke nevnes i anskaffelsesforskriften § 8-1(2). Eksempelvis vil referat fra gjennomføringen av tilbudsåpningen være et forhold som anses som vesentlig ved anskaffelsesprosedyren. Videre bør samtlige tilbydere, med angivelse av dato og klokkeslett for når tilbudet ble innlevert, oppgis i protokollen. Mangelfull protokollføring vil kunne rettes opp v/annen dokumentasjon.

5 Pensjonskontoret

5.1 Innledning

Pensjonskontoret ble stiftet 29.09.2004 med hjemmel i Vedtekter for Tjenestepensjonsordning (TPO) kap. 16, vedlegg 5 til HTA. Pensjonskontoret er organisert som forening og er registrert i Enhetsregisteret i Brønnøysund.

Foreningens formål er ”å fylle de oppgaver og formål som er nedfelt i de til enhver tid gjeldende vedtekter for Tjenestepensjonsordning (TPO) i Hovedtariffavtalen innen KS’ tariffområde”.

Foreningens formål er også nedfelt i Pensjonskontorets egne vedtekter som man finner på Pensjonskontorets websider: www.pensjonskontoret.no.

Pensjonskontoret består av et styre og et sekretariat. Styrets og sekretariatets oppgaver er nærmere beskrevet nedenfor.

5.2 Bakgrunn

Fra 01.01.2004 ble det innført nye regler for kommunale pensjonsordninger i forsikringsvirksomhetsloven kap. 8 b. Samtidig ble det i forsikringsvirksomhetsloven kap. 8 c tatt inn bestemmelser om flytting av pensjonsordninger, som erstattet bestemmelsene i en tidligere flytteforskrift.

Ved hovedtariffoppgjøret i 2004 ble Vedtekter for Tjenestepensjonsordning (TPO) tatt inn som vedlegg i HTA, samtidig som vilkårene ble gjort leverandørnøytrale (jf. kapittel 4.8).

I november 2004 ble så Overføringsavtalen endret til å omfatte alle pensjonsleverandører som forvalter offentlige tjenestepensjonsordninger, noe som medførte at livselskapene og de kommunale pensjonskassene ble likestilt. Disse endringene innebar samlet sett helt nye rammebetingelser i markedet for kommunal tjenestepensjonsordning.

For det første så man her en utfordring i forhold til utvikling i retning av økende fragmentering av pensjonskollektivene med økende bruk av individuelle tilleggspremier til enkeltkommuner som resultat. I de private selskapene var det tidligere en tendens til opprettelse av små risikofellesskap innenfor offentlig tjenestepensjon. (Dette var årsaken til at man ved hovedtariffoppgjøret 2004 tariffestet krav om ett risikofellesskap for samtlige kommuner, jf. HTA pkt. 2.1.8, tredje ledd).

For det andre gjaldt det å sikre at pensjonsbestemmelsene i HTA ble likt fortolket av pensjonsleverandørene. I den forbindelse ble det uttrykt behov for presiseringer av pensjonsrettighetene i avtaleverket for å sikre at pensjonsleverandørene tolket bestemmelsene og vedtektene slik de var ment.

For det tredje var man opptatt av den enkeltes rettssikkerhet i og med den nye markeds-situasjonen. Det ble lagt stor vekt på at det måtte gis korrekt og forståelig informasjon om pensjonsrettighetene til medlemmer og pensjonsmottakere.

Det ble påvist forskjell i antall anker til Trygderetten fra KLP sammenliknet med de private livselskapene, noe som kunne være en indikasjon på manglende informasjon om ankemuligheter til medlemmene og pensjonsmottakerne.

På denne bakgrunn gis en oppsummering i rapport fra ECON Analyse, 2004-073, ”Kommunenes pensjonskostnader – virkning av endringer i markedsstruktur”, kapittel 7:

KS ”ser sin hovedoppgave nå først og fremst som å bygge opp et kompetanse- og rådgivningsapparat til erstatning for den rolle KLP har spilt, slik at kommunene blir i stand til å velge rett pensjonsleverandør. Det er, som de selv uttrykker det, en forutsetning for reell konkurranse i markedet. I denne sammenheng vurderer KS å utarbeide en mal for kommune til bruk ved valg av pensjonsleverandør. På bakgrunn av ovenstående ble partene ved årets tariffoppgjør (2004) enige om å opprette et partssammensatt pensjonskontor”.

5.3 Pensjonskontorets styre

5.3.1 Styrets sammensetning

Pensjonskontorets styre er partssammensatt, dvs. at det består, foruten KS, av hovedsammenlutninger på arbeidstakersiden: LO-Kommune, Unio, YS-K og Akademikerne-K

Styret er vedtaksfør når minst én representant fra KS, LO-Kommune, Unio, YS-K og Akademikerne-K er til stede, jf. TPO-vedtektene § 16-1, annet ledd.

Pensjonskontorets egne vedtekter inneholder, foruten formålsbestemmelsen, organisatoriske bestemmelser om styre og sekretariat, om årsmøte og årsmøtets oppgaver samt om vedtektsendring og oppløsning, se for øvrig Pensjonskontorets hjemmesider, www.pensjonskontoret.no.

5.3.2 Styrets oppgaver

Styrets oppgaver følger av TPO-vedtektene § 16-1 og er som følger:

- a. Ankebehandling etter vedtektene for TPO og AFP.
- b. Foreta justeringer av vedtektene som følge av endringer i lovverk og/eller tilsvarende ordninger i privat og statlig sektor.
- c. Utarbeide forslag for tariffpartene til endringer i bestemmelsene som styret finner hensiktsmessig.
- d. Følge utviklingen og forvaltningen av reglene, samt de økonomiske konsekvensene av ordningene i KS-området.
- e. Vedta opplærings- og andre utviklingstiltak som styret finner hensiktsmessig innen pensjonsområdet.
- f. Vedta tilsetninger, budsjett, regnskap og virksomhetsplan for administrasjonen av TPO og AFP på vegne av partene.
- g. Avgi uttalelse i flyttesaker.

5.4 Pensjonskontorets sekretariat

5.4.1 Sekretariatets oppgaver

Sekretariatets oppgaver følger av TPO-vedtektene § 16-2, og er å

1. forvalte, informere og overvåke praktiseringen av reglene for AFP og TPO innen KS' tariffområde
2. forberede saker til styret for AFP og TPO
3. innhente nødvendig informasjon og utredninger, følge utviklingen, herunder vurdere konsekvensene av forslag til regelendringer og regelendringer, samt ha kontakt med ulike aktuelle aktører innen pensjonsområdet
4. legge frem forslag til plan for virksomheten, regnskap og budsjett overfor styret
5. forberede behandling av flyttesaker, herunder kontrollere at produktene oppfyller tariffavtalens krav, inkludert kravene i forsikringsvirksomhetsloven og forsikringsavtaleloven

5.5 Pensjonskontorets rolle/oppgaver i forbindelse med flyttesaker

I henhold til tidligere Hovedtariffavtale, 01.05.2002 til 30.04.2004, pkt. 2.1.8 ble det besluttet opprettet en partssammensatt faggruppe med rådgivende funksjon. Faggruppen skulle avgi begrunnet uttalelse til tariffpartene om de innhentede tilbud var i samsvar med forsikringsvirksomhetsloven, forsikringsavtaleloven, at alle risiki og ytelser hadde forsikringsmessig dekning i livsforsikringselskapet, samt om deres produkt oppfylte tariffavtalens øvrige krav.

Faggruppen hadde gjennom denne bestemmelsen en godkjennelsesadgang og –myndighet overfor de kommuner som ønsket å skifte pensjonsleverandør.

Denne bestemmelsen er imidlertid fjernet i gjeldende HTA (01.05.2004 til 30.04.2006). Pensjonskontoret har altså ikke den samme formelle godkjennelsesmyndighet i de enkelte flyttesaker som den partssammensatte faggruppen hadde.

Pensjonskontoret er i utgangspunktet en koordinerende instans og en tilrettelegger for å sørge for at flytteprosessene er i samsvar med og følger HTA-bestemmelsene om pensjon.

Pensjonskontorets styre har imidlertid adgang til å avgi uttalelse i flyttesaker med hjemmel i TPO-vedtektene § 16-1. Videre er sekretariatet gitt i oppgave å forberede behandling av flyttesaker, herunder kontrollere at produktene oppfyller tariffavtalens krav, jf. § 16-2(2), nr. 5.

Det vises i den forbindelse til Pensjonskontorets uttalelse i flyttesaker på Pensjonskontorets websider: www.pensjonskontoret.no:

”Etter styrets foreløpige vurderinger synes både KLPs, Storebrands og Vitals pensjonsprodukter å oppfylle bestemmelsene i Hovedtariffavtalen slik styret tolker denne. Styret vil på bakgrunn av de vurderingene som er gjort, påpeke at det er nyanser i hvordan

produktene blir praktisert. Disse nyansene vurderes imidlertid ikke å være i strid med tariffavtalen”.

Det er anledning for Pensjonskontoret til å gå inn i enkeltsaker der viktige tariffrettslige spørsmål berøres og der det er tvil om forståelsen av vedtekter/tariffbestemmelsene. Et eksempel på dette er Pensjonskontorets styrebehandling og skriftlige uttalelse i forbindelse med at Fjell kommune ønsket å opprette en såkalt ”nøkkelferdig pensjonskasse” hos Storebrand Pensjonstjenester AS høsten 2005.

Det vises for øvrig til behandling av flyttebestemmelsene i Hovedtariffavtalen (pkt. 2.1.8 og TPO-vedtektene kapittel 14) i kapittel 2 i dette dokument.

6 Pensjonsleverandørene

6.1 Innledning

Etter at det ble innført nye regler i forsikringsvirksomhetsloven (kap. 8 b og 8 c) fra 01.01.2004, og Vedtekter for tjenstepensjonsordning ble tatt inn i HTA og gjort leverandørnøytrale fra 01.05.2004, var det lovrettslig og tariffrettslig adgang for andre aktører å tilby kommunal tjenstepensjonsforsikring i konkurranse med KLP.

6.2 Godkjennelse av leverandørens pensjonsprodukter

Etter TPO-vedtektene § 16-1 er en av styrets oppgaver å ”avgi uttalelse i flyttesaker”.

Sekretariatets oppgaver er i den forbindelse å forberede behandling av flyttesaker, herunder kontrollere at produktene oppfyller tariffavtalens krav, inkludert kravene i forsikringsvirksomhetsloven og forsikringsavtaleloven, jf. § 16-2(2), nr. 5.

Med hjemmel i ovenfor nevnte bestemmelser avga Pensjonskontorets styre uttalelse høsten 2004. Pensjonsproduktene til Vital, Storebrand og KLP ble i denne uttalelsen godkjent av Pensjonskontorets styre (jf. kapittel 5.5).

I markedet for kommunal tjenstepensjonsordning er det i dag tre mulige leverandører:

- KLP Forsikring
- Storebrand Livsforsikring AS
- Vital Forsikring ASA

I et lengre perspektiv kan det tenkes flere leverandører innenfor dette markedet.

6.3 Bransjeavtale – flytting av pensjonsmidler

Det er fra 01.05.2006 forventet at alle leverandører av kommunale tjenstepensjonsordninger tilslutter seg bransjeavtale om flytting av pensjonsmidler, som er utarbeidet av Finansnæringens Hovedorganisasjon - FNH. Avtalen regulerer i detalj hvilke bestandsopplysninger som skal være med i den såkalte ”flyttefilen”.

6.4 Gjensidig selskap vs. aksjeselskap

De tre leverandørene er organisert som henholdsvis gjensidig selskap (KLP) og aksjeselskap (Storebrand og Vital).

I kapittel 8.1.3 beskrives nærmere betydningen av selskapsform for leveransen av kommunal tjenstepensjonsordning.

6.5 Kontroll av leverandørenes regelpraktisering

Pensjonskontorets sekretariat skal forvalte, informere og overvåke praktiseringen av AFP-vedtektene og TPO-vedtektene, jf. § 16-2(2) nr. 1.

I tillegg skal sekretariatet vurdere konsekvensene av forslag til regelendringer og utarbeide forslag til regelendringer, jf. § 16-2(2), nr. 3.

6.6 Leverandørmøter

Iht. TPO-vedtektene § 16-4 avholdes jevnlig leverandørmøter mellom Pensjonskontorets sekretariat og den enkelte leverandør. Det har fra høsten 2005 vært avholdt separate møter med hver leverandør.

Alle forsikringsgivere som tilbyr TPO skal på skriftlig oppfordring stille statistiske data og relevante opplysninger vederlagsfritt til sekretariatets disposisjon, jf. § 16-4, første pkt.

7 Forsikringsmeglere-/rådgivere

7.1 Innledning

Ifølge data hentet fra DOFFIN (Databasen for Offentlige Innkjøp) høsten 2005, som er den offisielle databasen for kunngjøring i Norsk lysingsblad, benyttet de aller fleste kommuner seg av forsikringsmeglere-/rådgivere i sin anbudsprosess for innkjøp av kommunal tjenestepensjonsordning.

7.2 Lov om forsikringsformidling

Lov om forsikringsformidling trådte i kraft 01.01.2006. Finansdepartement har fastsatt en forskrift om forsikringsformidling, som gir utfyllende bestemmelser til loven.

Loven bygger på, og gjennomfører i norsk rett, EUs direktiv om forsikringsformidling fra 2002. Forskrift om forsikringsmegling (meglerforskriften) av 24.11.1995 oppheves.

Loven omfatter både forsikringsagenter, forsikringsmeglere og forsikringsrådgivere, og har altså et større virkeområde enn den tidligere meglerforskriften.

Forsikringsmegling og forsikringsagentvirksomhet defineres i lovens § 1-2, nr. 2 og 4:

”Forsikringsmeglingsvirksomhet består i å gi kunden råd ut i fra en analyse av et så stort antall av de på markedet disponible forsikringsløsninger som mulig, eller virksomhet som består i å presentere kunden for forsikringsløsninger fra et eller flere forsikringsselskaper, uten at det er inngått uttrykkelig avtale med forsikringsselskapene om dette”.

Megleren er altså engasjert av oppdragsgiver og skal ivareta oppdragsgivers interesser uavhengig av hvilket forsikringsselskap som tilbyr forsikringen.

Forsikringsagentvirksomhet er forsikringsformidlingsvirksomhet som består i å tilby forsikringsprodukter for, og på vegne av, ett eller flere forsikringsselskap, jf. § 1-2, nr. 4.

7.2.1 God meglerskikk og meglers opplysningsplikt

Forsikringsmeglerforetaket skal etter forsikringsformidlingsloven § 5-2 drive virksomheten iht. god meglerskikk.

Forsikringsmeglingsforetaket må ikke opptre på en måte som er egnet til å skape tvil om dets stilling som uavhengig mellomledd. Forsikringsmeglingsforetaket kan ikke gjennom avtaler med forsikringsselskap eller på annen måte innrette seg slik at det kan påvirke forsikringsmeglerforetakets uavhengighet som megler, jf. §§ 5-2(2), 5-2(4).

Forsikringsmegler har opplysningsplikt overfor oppdragsgiver etter nærmere bestemmelser i forskrift fastsatt i departementet.

Det vises ellers til Pensjonskontorets skriv av 23.11.2005 ”*Orientering om forsikringsrådgivere/-meglere*” på Pensjonskontorets nettsider: www.pensjonskontoret.no.

7.2.2 Anskaffelsesforskriften § 3-6

Det er også viktig å være oppmerksom på regelen om rådgiverhabilitet i anskaffelsesforskriften § 3-6.

Oppdragsgiver skal etter denne bestemmelsen ikke søke eller motta råd som kan bli benyttet under utarbeidelsen av spesifikasjoner for en bestemt anskaffelse fra noen som kan ha økonomisk interesse i anskaffelsen når dette skjer på en måte som vil kunne utelukke konkurranse, jf. § 3-6.

Dette er den særlige anskaffelsesrettslige habilitetsregel, og må sees i sammenheng med den generelle habilitetsbestemmelsen i anskaffelsesforskriften § 3-4, samt regelen i forskriftens § 3-5 som forbyr oppdragsgivers ansatte å delta i konkurransen. Regelen er satt for å ivareta kravet til likebehandling samt for å sikre reell konkurranse, jf. anskaffelsesloven § 5 og anskaffelsesforskriftens § 3-1.

7.3 Bransjenorm

Finansnæringens Hovedorganisasjon (FNH) har vedtatt en bransjenorm for godtgjørelse av forsikringsmeglere av livsforsikring og pensjonsordninger. Dette følger av en pressemelding fra FNH datert 22.12.2005.

Her anbefales at forsikringsselskapene ikke betaler provisjon til forsikringsmeglerne. Meglerne handler på oppdrag av forsikringskundene og ivaretar kundens interesser overfor forsikringsselskapene. Derfor bør også meglerne få sin godtgjøring fra kundene.

I skadeforsikring har man hatt en bransjenorm for godtgjørelse av forsikringsmeglere i to år.

FNH opplyser i pressemeldingen at formålet med bransjenormen er å etterleve prinsippet om at den som bestiller og benytter en tjeneste også bør betale for den. Dette vil gi en bedre mulighet til å kunne vurdere om tjenestens kvalitet står i forhold til dens pris, noe som vil stimulere til økt konkurranse og billigere tjenester.

Bransjenormen bidrar til å tydeliggjøre den rolle megleren har som rådgiver for kunden og understreker at megleren har en uavhengig stilling i forhold til forsikringsselskapet.

7.3.1 Ikrafttredelse

FNH anbefaler at den nye bransjenormen blir gjort gjeldende fra 01.01.2007 med en overgangsperiode på inntil 12 måneder. Den lange overgangsperioden skyldes i hovedsak kommende regelverksendringer, bl.a. endringer i forsikringsvirksomhetsloven vedrørende et nytt prisingsystem for administrasjon av pensjonsordninger, herunder kommunale tjenstepensjonsordninger.

7.4 Lovforbud mot meglerprovisjon

Finansdepartementet har bedt Banklovkommisjonen om å utarbeide forslag til lovbestemmelser som setter forbud mot at forsikringsmeglere mottar provisjoner fra forsikringselskapene. Dette følger av en pressemelding fra Finansdepartementet datert 04.04.2006.

Det følger videre av pressemeldingen at departementet mener tilsvarende krav bør gjelde for forsikringsmeglere som har meldt grenseoverskridende virksomhet eller etablert filial i Norge.

Finansminister Kristin Halvorsen fremholdt på FNH's årskonferanse 04.04.2006 at prinsippet om at det ikke skal betales provisjon blir gjort gjeldende for alle aktører, også de som ikke er FNH-medlemmer, og at det derfor var nødvendig med lovbestemmelser på området. Dette følger av pressemelding fra FNH datert 05.04.2006.

Finansdepartementet opplyser videre i sin pressemelding at Danmark i desember 2005 hadde et tilsvarende lovforslag oppe til førstegangs behandling i Folketinget.

7.4.1 Tidsfrist

Departementet ber om at Banklovkommisjonens forslag til lovendring oversendes departementet innen 31.10.2006.

8 Rettleddning til tildelingskriteriene i konkurransegrunnetaget (= KG)

Oppdragsgiver foretar tildeling på basis av hvilket tilbud som er det økonomisk mest fordelaktige, jf. anskaffelsesforskriften § 10-2(1).

Innkjøpsveilederen og konkurransegrunnetaget er utformet med utgangspunkt i dagens forsikringslovgivning og er nøytral i forhold til nye lovbestemmelser. Innenfor enkelte tildelingskriterier ber vi imidlertid tilbydere redegjøre for sin tilpasning til nytt lovverk, som trer i kraft 01.01.2008.

Følgende kriterier kan legges til grunn, her i uprioritert rekkefølge:

- Avkastning, kapitalforvaltning og egenkapitalbetjening
- Administrasjonskostnader
- Premieutjevningsselleskap
- Pensjonskostnad
- Forsikringsbart/ikke-forsikringsbart
- Likviditet
- Kapitalbinding
- Service

Pensjon er i hovedsak sparing og bør ses i et langsiktig perspektiv, hvor premien er et anslag for hva som årlig må avsettes for å dekke framtidige forpliktelser. Den er altså ingen endelig finansiering av alle forpliktelsene; endrede forutsetninger gir endret premie. Ettersom premien er uttrykk for sparing – ikke pris, vil for lave premieprognoser innebære en forskyvning av kostnader/forpliktelser frem i tid, med tilhørende lavere likviditetsbelastning i ett eller flere år.

De pensjonsforpliktelser en kommune har overfor nåværende og framtidige pensjonister, er fastsatt direkte i HTA. Videre er pensjonssystemet i offentlig sektor utformet slik at annet omkringliggende regelverk får direkte og indirekte virkning for kommunens pensjonsforpliktelser. Dette gjelder bl.a. lov om folketrygd, lov om samordning av pensjons- og trygdeytelser, lov om Statens Pensjonskasse og overføringsavtalen mellom tjenstepensjonsordninger i offentlig sektor.

Avtale med et livsforsikringselskap innebærer finansiering og delvis forsikringsmessig sikring av de tariffbestemte pensjoner. Avtalen må utformes slik at pensjonsrettighetene, som følger av HTA, er korrekte og fullstendig ivaretatt.

Pensjonsplanen i kommunal sektor er ytelsesbasert. I dette ligger det at pensjonsytelsene regnes ut på en eksplisitt måte når slike kjennetegn som lønn og avlagt tjenestetid, på pensjoneringstidspunktet er kjente. Dette i motsetning til innskuddsbasert pensjon, der det er samlet sparing og akkumulert avkastning over tid som bestemmer hvor stor pensjon som kan sikres.

Kommunens økonomiske forpliktelse ved ”varen” ytelsesbasert pensjon kan karakteriseres ved at kommunen har forpliktet seg til fremtidig utbetaling av et beløp som:

- Står i forhold til fremtidig lønnsnivå etc. (og derfor er av ukjent størrelse)
- Muligens kan forfalle svært langt frem i tid (30-50 år er ikke uvanlig)
- Det er knyttet usikkerhet til om kommer til utbetaling (og eventuelt hvor lenge utbetalingen skal vare)

Når kostnaden ved å produsere en vare eller tjeneste er kjent, kan den omsettes mot fast pris én gang for alle. For ytelsesbasert pensjon er kostnaden i det lange løp bestemt av på forhånd ukjente pensjonsbeløp som skal utbetales over et ukjent tidsrom. Det er i praksis ikke mulig å forhåndsprise en slik pensjonsytelse med endelig virkning.

Et livsforsikringsselskap kan følgelig ikke overta all risiko knyttet til kommunens fremtidige pensjonsutbetalinger. Livsforsikringsselskapets leveranse er mer begrenset og består i hovedsak av å ivareta *en systematisk plan for forskuddsfinansiering av fremtidige pensjoner*. Samtidig innebærer avtale med livsforsikringsselskap at virkningen av tilfeldige variasjoner mht. levetid, uførehypighet etc. er forsikret, og at det garanteres en viss minste avkastning på forvaltede pensjonsmidler. For slik forsikringsdekning og avkastningsgaranti betales en fast premie.

Med dette er det kommunen selv, eller et kollektiv av kommuner, som må dekke sine egne pensjonskostnader i det lange løp.

HTA har egne obligatoriske bestemmelser om hvordan kommunene skal finansiere sine pensjonsforpliktelser. Etter disse bestemmelsene skal avtale med et livsforsikringsselskap utformes slik at alle kommunekunder organiseres i et eget kollektiv - et premieutjevningsskapsfellesskap. Innenfor premieutjevningsskapsfellesskapet skal samlet premie fordeles mellom kommunekundene etter utjevningbaserte prinsipper.

I hovedsak skal utjevningen foregå slik at premien regnet som prosent av arbeidstakernes pensjonsgrunnlag skal være den samme innenfor premieutjevningsskapsfellesskapet. Stortinget har likevel vedtatt at kostnaden knyttet til regulering av pensjoner i takt med utviklingen i lønn og G fordeles med premiereserven som fordelingsnøkkel.

Med dette står den enkelte kommunes premiebetaling ikke i direkte forhold til egne pensjonskostnader. Premien reflekterer i stedet en *ideell andel* av den gjennomsnittlige pensjonskostnad for de kommuner som inngår i premieutjevningsskapsfellesskapet.

Som nevnt over er det et generelt forhold i ytelsesbaserte pensjonsordninger at risikoen knyttet til de fremtidige pensjonsutbetalinger ikke kan overdras til et livsforsikringsselskap mot premie som er fastsatt med endelig virkning. Forholdet blir gjort tydelig gjennom flere av pensjonsbestemmelsene i HTA. Som eksempler på faktorer som det ikke kan eller ønskes å gi forsikringsmessig dekning for kan nevnes:

- Fremtidige pensjonsytelser for yrkesaktive medlemmer (som skal stå i forhold til deres lønnskarriere på pensjoneringstidspunktet)
- Pensjoner som er under utbetaling og fremtidige pensjoner for tidligere arbeidstagere (som skal reguleres i takt med utviklingen av G^2)

² G = folketrygdens grunnbeløp

- Arbeidstager har noe valgfrihet for når en alderspensjon kan tas ut:
 - 85-årsregelen (som gir rett til å ta ut alderspensjon inntil 3 år før aldersgrensen, hvis sum av alder og tjenestetid er minst 85 år)
 - AFP (som gir en alminnelig rett til å ta ut alderspensjon fra valgfritt tidspunkt mellom 62 år og vedkommendes aldersgrense)
- Størrelsen av fremtidig folketrygdytelse (som det skal samordnes med - ”bruttogarantien” iht. HTA)

Det forhold at HTA-pensjonene ikke kan forsikres fullt medfører at livsforsikringsselskapenes leveranse av kommunal tjenstepensjon iht. HTA deles i to:

For det første en avtale om kollektiv pensjonsforsikring, der livsforsikringsselskapet påtar seg juridisk ansvar for nærmere bestemte nominelle ytelser. Pensjonsytelsene som forsikres iht. denne avtalen skal forutsetningsvis være mest mulig dekkende og omfattende i relasjon til HTA.

For det andre det som mangler på at et livsforsikringsselskaps pensjonsleveranse skal være fullt ut i overensstemmelse med HTA – gjerne omtalt som ikke-forsikringsbare ytelser. For de ikke-forsikringsbare ytelsene består livsforsikringsselskapets leveranse av administrative og beregningsmessige tjenester, men det skjer ingen sikring eller forhåndsfinansiering av ytelsene. *Kommunen eller premieutjevningsselskapet har selv det direkte ansvaret for å innfri forpliktelsene knyttet til de ikke-forsikringsbare ytelsene.*

Ny forsikringslovgivning vil ha betydning for hvordan et livsforsikringsselskap kan og skal ta seg betalt for tjenester knyttet til leveranse av kommunal tjenstepensjon iht. HTA. Et hovedprinsipp er at skillet mellom selskapskapital og kundekapital skal tydeliggjøres og at livsforsikringsselskapenes prising av tjenester i størst mulig grad skal fastsettes med endelig virkning på forhånd (dvs. ikke lenger tillatt med avregning i etterkant i den såkalte ”konto-føringen” for den enkelte pensjonsordning eller premieutjevningsselskap). Mest sentralt er at det for nedenstående tre elementer skal beregnes og belastes i forkant:

- En særskilt premie for risikoen knyttet til å garantere en viss avtalt minimumsavkastning³ i forkant
- En premie for å forsikre virkningen av tilfeldige variasjoner med hensyn til bl.a. levetid og uførehyppighet
- Kostnaden for administrative tjenester

Ovennevnte mekanismer for prising av tjenester står i motsetning til gjeldende lovbestemmelser, der den reelle og endelige prisen i stor grad er blitt fastsatt i etterkant gjennom fordeling av overskudd mellom eiere og kunder og mellom kunder.

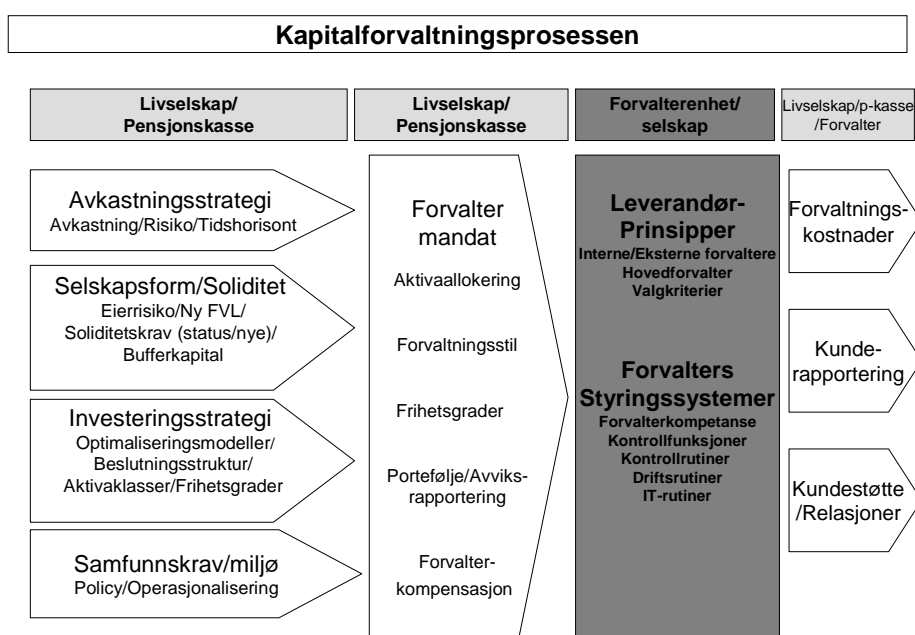
En kommune kan alternativt velge å finansiere og sikre sine fremtidige pensjonsforpliktelser gjennom opprettelse av egen pensjonskasse. En pensjonskasse er en selvstendig juridisk person som har som eneste formål å forvalte pensjonsordningen for én enkelt kommune, hvor pensjonskassens økonomi er lukket i forhold til andre kommuners pensjonsordninger. Kostnaden ved å finansiere pensjoner gjennom en egen pensjonskasse vil da stå i direkte forhold til pensjonsforpliktelsenes omfang i den enkelte kommune.

³ Grunnlagsrente – også kalt rentegaranti, som pr. 31.12. hvert år må tilføres pensjonsordningens samlede premiereserve for at denne skal være korrekt, og øke som forutsatt.

For belysning av de forsikringsmessige forhold bes tilbyder i Pensjonskontorets konkurransegrunnlag bedt om bl.a. å rapportere resultatet av ulike beregninger både for det etablerte premieutjevningsselskapet og for kommunens egen medlemsbestand. Det er den årlige sammensetningen i det første som avgjør de pensjonsøkonomiske forhold i pensjonsordningen for tilsvarende år. Opplysninger om tilbyders totale kommunale medlemsbestand for 2007 vil ikke være kjent ved utarbeidelsen av tilbud gjennom 2006.

For tilbudsprosessen vil det i praksis være mulig å være à jour med bestandsopplysninger pr. 01.01.2006, men ikke senere. *Det legges derfor til grunn at tilbud utarbeides med 2006 som virkningsår*, i den forstand at tilbudet reflekterer reelle og bindende størrelser som ville blitt gjort gjeldende hvis det var inngått avtale som trådte i kraft 01.01.2006.

8.1 Avkastning/kapitalforvaltning/egenkapitalbetjening (jf. kap. 5.1 i KG)

8.1.1 Overordnede momenter

Konkurransegrunnlaget skal klargjøre hvordan tilbyder gjennom sin kapitalforvaltning kan bidra til at *kommunens "netto" årlige pensjonskostnader holdes på et stabilt og lavest mulig nivå*. I det følgende belyses:

- Hvilken strategi tilbyder har for å sikre en høyest mulig avkastning (Herunder inngår avveininger mellom forventet avkastning versus forventet risiko og tidshorison - jf. punkt 8.1.2)
- Hvordan den samlede avkastning fordeles mellom eier og kunde (jf. punkt 8.1.3)
- Hvilke konkrete faktorer som tilsier at tilbyder er den beste til å levere den ønskede avkastning (jf. punkt 8.1.3, punkt 8.1.4, punkt 8.1.5 og punkt 8.1.6)

8.1.2 Avkastningsmålsetting

Formålet med dette punkt er å klargjøre tilbyders konkrete avkastningsmålsetting, og hvilke avveininger som er gjort mellom forventet avkastning og forventet risiko, samt hvilken tidshorisont som er lagt til grunn.

Valg av avkastningsmålsetting vil være utslagsgivende for de *svingninger* vi kan forvente i tilbyders årlige avkastning. Dette kan, i sin tur, medføre større variasjoner i hvor stor andel av den årlige premiebetalingen som kommunen må besørge ved kontantinnbetaling. En stabil avkastning vil kunne legge grunnlag for en *jevn* oppbygging av/trekk på kommunens premiefond.

De forsikringsbare ytelser finansieres ved en plan for systematisk premieinnbetaling, som gir en mer stabil innbetaling over tid enn når hendelser skal finansieres når de inntreffer. Sistnevnte er tilfellet for de ikke-forsikringsbare ytelsene hvor kommunen belastes med en *variabel tilleggspremie*.

Leverandør av kollektiv tjenstepensjonsordning i Norge er underlagt krav om å levere en årlig garantert minimumsavkastning (grunnlagsrente) på den forvaltede kapital, og må innrette sin avkastning og investeringsstrategi for å kunne innfri denne årlige garanti. Sistnevnte er livsforsikringsselskapets eiere sin risiko.

Dersom leverandør, ved en stabil meravkastning utover nevnte rentegaranti, kan bidra til å dekke kommunens premier (via oppbygging av dennes premiefond) kan den valgte avkastningsstrategi gi reduserte premiesvingninger hos kommunen. Det er derfor ønskelig å få innblikk i hvordan tilbyder vurderer temaer knyttet til avkastningssvingninger og ønsket langsiktig avkastningsnivå.

8.1.2.1 Vurdering av avkastningsmålsetting

En kommune, som primært er opptatt av stabilitet i sine samlede premiebetalinger, bør prioritere en tilbyder som også har fokus på stabilitet i sin avkastningsmålsetting. En strategi som ensidig fokuserer på maksimal langsiktig avkastning kan medføre at det årlige avkastningsnivå varierer, og at svingninger i de totale premiebetalinger forsterkes. Dette vil også være avhengig av tilbyders strategi for oppbygging av kundens premiefond og tilbyders soliditet. En kommune, som har en økonomi/risikoprofil som kan akseptere større premiesvingninger, kan i større grad akseptere en avkastningsmålsetting med fokus på maksimal langsiktig avkastning og større grad av resultatsvingninger.

Kommunen må vurdere om det er sammenheng mellom tilbyders avkastningsmålsetting og de historiske avkastningstall. Dersom det har vært, eller planlegges, vesentlige endringer i avkastningsmålsetting er det viktig at tilbyder redegjør for bakgrunn for dette og at kommunen tar hensyn til dette ved vurdering av de historiske avkastningstall.

Resultatet av kapitalforvaltningsaktivitetene dokumenteres best gjennom *den verdijusterte kapitalavkastning* (inkluderer urealiserte tap/gevinster ved omløpsmidler) eller verdijustert kapitalavkastning inklusive anleggsmidler (inkluderer urealiserte gevinster/tap ved anleggsmidler (obligasjoner, aksjer) som skal holdes til forfall. Samtidig er det viktig å være klar over at det er *den bokførte kapitalavkastning* som danner grunnlag for overskuddsdeling mellom eier og kunde. Det kan derfor være interessant å vurdere flere kapitalavkastningsbegrep.

Over tid vil imidlertid de bokførte og de verdjusterte kapitalavkastningsbegrep jevne seg ut ved at urealiserte tap/gevinster for omløpsmidler realiseres (avhengig av utvikling i de finansielle markeder og omløpshastighet i tilbyders omløpsmidler), og gjennom den løpende avkastning for anleggsmidler.

Tabell 1: Tilbyders historiske kapitalavkastning (tall i %)

	2001	2002	2003	2004	2005
Bokført kapitalavkastning					
Verdjustert kapitalavkastning					
Verdjustert kapitalavkastning inkl. endring i merverdier av anleggsmidler					

Tabell 2: Tilbyders finansielle styringsprinsipper og avkastningsmålsettinger

Har tilbyder målsetting for årlig avkastning de nærmeste årene?	Ja ☐ Nei ☐ Redegjør.
Er det fastlagt målsettinger for årlig avkastning utover grunnlagsrenten?	Ja ☐ Nei ☐ Redegjør
<ul style="list-style-type: none"> Hvilken avveining er foretatt mellom avkastning og risiko ved utforming av avkastningsmålsetting? Hvilken tidshorisont legges til grunn ved utforming av avkastningsmålsetting? Foretas det sannsynlighetsberegninger for eventuell spredning av avkastning de nærmeste år? 	Redegjør. Redegjør. Redegjør.
Har det vært gjennomført endringer i tilbyders avkastningsmålsetting de senere år?	Ja ☐ Nei ☐ Redegjør.
Er det planlagt endringer i tilbyders avkastningsmålsetting?	Ja ☐ Nei ☐ Redegjør.
Redegjør for hvordan avkastningsmålsetting og tilbyders strategi for oppbygging av hver kommunekundes premiefond, kan påvirke oppdragsgivers samlede årlige premiebetaling (normalpremie og den variable tilleggspremie)	Redegjør.

8.1.3 Selskapsform, soliditet og egenkapitalbetjening

Formålet med dette punkt er å belyse tilbyders eierform og soliditet og hvilken betydning dette har for tilbyders avkastning og oppdragsgivers premiebetaling.

God soliditet er sentralt for tilbyders oppfyllelse av sine langsiktige pensjonsforpliktelser. I konkurransegrunnlaget skal dokumenteres at tilbyder har en fullt ut forsvarlig styring av sin soliditet. Herunder inngår også at tilbyder har tilfredsstillende relasjoner med myndigheter.

Forholdet mellom kunde og eier vil være ulikt for en tilbyder organisert som et aksjeselskap versus en tilbyder som er organisert som et gjensidig selskap. I et aksjeselskap vil forholdet

mellom kunde og eier være klarere avgrenset enn i et gjensidig selskap som i større grad medfører et fellesskap mellom eier/kunde. Selskapsformene har ulikheter knyttet til tilgang til kapital og eiers krav til avkastning.

01.01.2008 trer, som tidligere nevnt, ny forsikringsvirksomhetslovgivning i kraft. Ny lovgivning skal klargjøre skillet mellom eiers og kunders midler og fordeling av risiko mellom kunde og eier. Herunder vil også regler for overskuddsdeling endres ved at tilbyder må prise sine tjenester/risiko på forhånd. Videre skal eier normalt ikke ha adgang til en andel av forsikringsteknisk resultat i ettertid. Eier skal beholde avkastning på de eiendeler som tilsvarer eiers ansvarlige kapital.

I et aksjeselskap er det aksjonærene som har eierrisiko. Kommunen vil som kunde ikke pålegges eierrisiko i forhold til soliditetskrav/eventuell kapitaltilførsel. På den annen side vil eier kreve avkastning for den risiko eier påtar seg. Dette fremkommer som eiers andel av overskuddet og er avhengig av *tilbyders strategi for overskuddsdeling*. Tilbyder må ha en eierpolitikk som gir eierne en tilfredsstillende avkastning på linje med det som er normalt i bransjen og sikrer at eierne tilfører ny egenkapital for å sikre tilbyder en tilfredsstillende kapitaldekning. Ny forsikringsvirksomhetslovgivning vil klargjøre forholdet mellom eier og kunde. Leverandørene må inkludere den nødvendige avkastning på eiers kapital i sine faste priser til kunden og kreve inn betaling på forhånd.

I et gjensidig selskap vil kunden også være eier og således påta seg risiko som dette medfører, herunder innestå for eventuelle avkastningsgarantier og tilførsel av nødvendig egenkapital for å sørge for oppfyllelse av tilfredsstillende soliditet i selskapet. På den annen side vil kunden som eier få tilført selskapets avkastning på egenkapitalen.

8.1.3.1 Vurdering av selskapsform, soliditet og egenkapitalbetjening

Kommunen må, med utgangspunkt i de beskrevne prinsipper og den dokumenterte overskuddsdeling, foreta en ”risiko/avkastningsvurdering” i forhold til en eierrolle. I tillegg er det viktig at kommunen er fremoverskuende i sine vurderinger ved at forholdet mellom eier og kunde vil endres vesentlig de nærmeste år som følge av ny forsikringslovgivning (01.01.2008).

Tilbyders soliditet er avgjørende for muligheten til å ta risiko, som igjen vil kunne gi høyere langsiktig avkastning. Tilbyder med en svak soliditet vil i begrenset grad kunne investere i aktivklasser med høy risiko og høy forventet langsiktig avkastning. (Dette kan medføre høyere ”netto” premieinnbetalinger over tid).

Tabell 3: Tilbyders eierform og egenkapitalbetjening

Skal besvares dersom tilbyder er organisert som et aksjeselskap:	<p>Redegjør for:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Prinsipper for risiko/overskuddsdeling mellom kunde og eier, og dokumentér overskuddsdeling mellom dem de siste 3 år. • Hvor stor andel av avkastningen som har gått til eierne i disse årene, målt i prosent av kundefonds (premiereserve, premiefonds og tilleggsavsetninger). I tillegg bes oppgitt hvor mye dette utgjør i nominelt beløp for oppdragsgivers pensjonsordning. • Planlagte endringer i prinsipper for risiko/overskuddsdeling som følge av ny forsikringslovgivning fra 01.01.2008.
Skal besvares dersom tilbyder er organisert som et gjensidig selskap:	<p>Redegjør for:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Prinsipper for risiko/overskuddsdeling mellom kunde og eier, og dokumentér overskuddsdeling mellom dem de siste 3 år. • Avkastning på innskutt egenkapital. I tillegg bes oppgitt hvor mye dette utgjør i nominelt beløp for oppdragsgivers pensjonsordning. • Planlagte endringer i prinsipper for risiko/overskuddsdeling som følge av ny forsikringslovgivning fra 01.01.2008.

Tabell 4: Tilbyders soliditet og myndighetsrelasjoner

Dokumentér oppfyllelse av myndighetskrav til kapitaldekning og solvenskrav.	Dokumenter utvikling for årene 2003-2005 for begge kapitalkrav.
Redegjør for tilbyders egenkapitalstrategi.	Herunder skal beskrives sikkerhetsmarginer i forhold til lovkrav.
Har offentlige myndigheter hatt vesentlige bemerkninger knyttet til lov/forskrifts-oppfyllelse de siste 2 år?	Ja ☐ Nei ☐ Hvis ja, redegjør.

Tabell 5: Tilbyders bufferkapital og stresstesting

Bufferkapital (tall i milliarder kroner)	2004	2005
Kursreguleringsfond		
Tilleggsavsetning (inntil 1 års renteforpliktelser)		
Egenkapital utover offentlige minimumskrav		
Sum bufferkapital		
Stresstesting av porteføljer (i % av ovenstående bufferkapital)		
Kredittilsynets stresstest (rundskriv 30/2001): 30%/20 % kursfall på hhv. norske/ internasjonale aksjemarkeder og 2 %-poeng stigning i		

rentenivå. I tillegg medtas 10 % fall i eiendomsmarkedet. (Jf. Kredittilsynets tilstandsrapport for finansmarkedet 2005).		
---	--	--

8.1.4 Investeringsstrategi og forvaltermandater

Formålet med dette punkt er å klargjøre hvordan tilbyder fastlegger og operasjonaliserer sin investeringsstrategi.

Den valgte investeringsstrategi skal sikre oppnåelse av de ønskede avkastningsmål. Ved utforming av investeringsstrategi benyttes ulike modeller for å konstruere en såkalt *optimal investeringsportefølje*. Det fastlegges deretter rammer og frihetsgrader for ulike aktivaklasser⁴. Her legges vekt på makroøkonomiske forhold samt statistiske forutsetninger knyttet til aktivaklassenes avkastning og risiko. Det er sentralt at slike porteføljevurderinger gjennomføres på et overordnet nivå hos tilbyder. Tilbyder må, på en lett forståelig måte, dokumentere overfor kommunen slike optimaliseringsprosesser, slik at sammenhengen mellom avkastningsmål, soliditet og den operative investeringsstrategi klart fremgår.

Det må være rutiner hos tilbyder som sikrer at investeringsstrategi vurderes periodisk og at vesentlige avvik fra ønskede avkastningsmål medfører en justering av investeringsstrategi.

Operasjonalisering av investeringsstrategi skjer gjennom tildeling av forvaltermandater. Slike mandater kan gis til tilbyders interne forvaltere eller gjennom valg av én eller flere eksterne forvaltere. Tilbyder må ha retningslinjer for fastleggelse av nevnte mandater, herunder hvilke frihetsgrader og forvaltningsstil som skal følges.

Dersom tilbyder velger å ha særskilte anleggspoteføljer⁵ av verdipapirer, må tilbyder informere om strategi/regnskapsprinsipper for disse. Dette for å sikre at det ikke akkumuleres skjulte resultatelementer hos tilbyder uten at dette er kjent for kommunen.

8.1.4.1 Vurdering av investeringsstrategi og forvaltermandater

Tilbyder må dokumentere sammenheng mellom bufferkapital, avkastningsmål og investeringsstrategi. Videre må dokumenteres at strategi er fastlagt på overordnet nivå og er tilfredsstillende operasjonalisert gjennom forvaltermandat. I tillegg må tilbyder godtgjøre at han har en fremtidsrettet investeringsstrategi som tar hensyn til forventede endringer i tilbyders rammebetingelser.

⁴ Med aktivaklasse menes gruppe finansielle instrumenter/verdipapirer med gitte risikokarakteristika

⁵ Med anleggspotefølje menes investering i et finansiert instrument med en langsiktig investeringshorisont, hvor instrumentet ikke markedsvalueres løpende i regnskapet.

Tabell 6: Tilbyders investeringsstrategi

Redegjør for investeringsstrategi	Herunder redegjør for optimaliseringsmodeller (på en ”forståelig” måte), tidshorisont, beslutningsstruktur, evalueringshyppighet
Har det vært gjennomført vesentlige endringer i investeringsstrategi de senere år?	Ja ☐ Nei ☐ Hvis ja, redegjør for endring og bakgrunn for denne endring.
Er det planlagt endringer i investeringsstrategi i forhold til nye lov-/forskriftskrav? Redegjør særskilt for endringer som følge av endringer i FVL. (§ 8a).	Ja ☐ Nei ☐ Hvis ja, redegjør.
Redegjør for tilbyders retningslinjer for godkjenning av nye aktivaklasser.	
Har tilbyder anleggsporfølger innenfor ulike aktivaklasser?	Ja ☐ Nei ☐ Hvis ja, redegjør for strategi og regnskapsprinsipper.

Tabell 7: Operasjonalisering av investeringsstrategi (Rammer og strategi for aktivaklasser)

Aktivaklasser innenfor hhv. norske/utenlandske markeder og anlegg/omløp	% av total	Frihetsgrader, forvaltningsstil og valutasikringsstrategi tilknyttet aktivaklasser i utenlandsk valuta

8.1.5 Samfunnsansvar

Formålet med dette punkt er å belyse hvordan tilbyder følger opp samfunnsansvar. Tilbyder må være mest mulig konkret slik at oppdragsgiver får en god forståelse av hvordan dette fungerer i praksis.

8.1.5.1 Vurdering av samfunnsansvar

Samfunnsansvar og miljø må være *forankret på toppnivå* hos tilbyder. Samtidig må ikke dette viktige tema stoppe på policynivå. Tilbyder må dokumentere at dette er tatt hensyn til i tilbyders investeringsstrategi og operasjonalisert i de enkelte forvaltningsmandat.

For enkelte kommuner er dette forhold som er sentrale ved valg av tilbyder. Tilbyder bes derfor redegjøre for hvorvidt tilbyder foretar ”benchmarking” mot ”den antatt beste i klassen” – ”Statens pensjonsfond – Utland” som gjennom sine etiske retningslinjer har et regelverk knyttet til filtrering og uttrekk fra investeringsuniverset.

Tabell 8: Tilbyders samfunnsansvar

Har tilbyder en strategi for samfunnsansvarlige investeringer?	Ja ☐ Nei ☐ Redegjør for kriterier og innhold.
Gjelder strategi for samfunnsansvarlige investeringer tilbyders totalforvaltning eller kun for utvalgte forvaltningsmandater?	Ja ☐ Nei ☐ Redegjør.
Er policy operasjonalisert hos tilbyder og dennes forvaltere?	Ja ☐ Nei ☐ Redegjør for hvordan policy er operasjonalisert på ulike aktivaklasser, forvaltere, geografi etc.
Kan tilbyder sammenlikne (foreta ”benchmarking”) sin policy og sine retningslinjer med de etiske retningslinjer (filtrering og uttrekk) for Statens pensjonsfond – Utland?	Ja ☐ Nei ☐ Redegjør.

8.1.6 Kapitalforvaltningskostnader

Formålet med dette punkt er å synliggjøre effektiviteten i tilbyders kapitalforvaltning. Tilbyder bes dokumentere kostnadsnivå.

Ved kostnadssammenlikning er det sentralt å få informasjon om hvorvidt deler av tilbyders forvaltningskostnader er fratrukket avkastning på ulike aktiva. Ved vurdering av avkastningsresultat er det viktig å få informasjon om hvordan forvaltningskostnader fordeles mellom eier og kunde.

Tabell 9: Brutto forvaltningskostnader i % av forvaltet kapital (Inkl. kostnader for hhv. intern og ekstern forvaltning. Dersom deler av forvaltningskostnadene er nettoført mot avkastning innenfor de ulike aktivaklasser må dette kommenteres særskilt)

	2003	2004	2005
Totalportefølje	%	%	%
Spesifisert på sentrale aktivaklasser	%	%	%

Tabell 10: Tilbyders prinsipper for kostnadsbelastning

Følges særskilte prinsipper for belastning av forvaltningskostnader for kommuner?	Ja ☐ Nei ☐ Hvis ja, redegjør
Redegjør for forventede endringer i forvaltningskostnader som følge av endringer i FVL § 8a.	

8.2 Administrasjonskostnader (jf. kap. 5.2 i KG)

Formålet med dette punktet er å belyse tilbyders prising av administrative tjenester, både for forsikringsbare og ikke-forsikringsbare ytelser.

I Tabell 11 oppgir tilbyder hvilke administrasjonskostnader som ville blitt belastet kommunens pensjonsordning for årene 2004-2005, hvis tilbyder hadde vært kommunens pensjons-leverandør i disse årene. Beregningen baserer seg på de fordelings- og allokeringmekanismer for inndekning av påløpte administrasjonskostnader det enkelte kalenderår som tilbyder faktisk har benyttet i disse årene.

8.2.1 Vurdering av administrasjonskostnader

Under gjeldende bestemmelser i lov om forsikringsvirksomhet blir administrasjonskostnadene belastet kommunen det enkelte kalenderår, ved *en kombinasjon av forskuddsvis belastning og etterskuddsvis avregning*. Den forskuddsvis belastning er ikke forpliktende, og den totale belastning er først kjent i ettertid når leverandøren da foretar sin avregning. I denne avregningsformen vil hovedprinsippet være at leverandøren sikrer seg full dekning for faktiske påløpte kostnader. Under dette regimet finnes det neppe bedre grunnlag for bedømmelse av kommende års administrasjonskostnader enn det man kommer frem til ved en sammenlikning og bedømmelse av historiske kostnader livsforsikringsselskapene i mellom.

Etter nye forsikringsvirksomhetsbestemmelser skal prisen for administrative tjenester fastsettes med endelig virkning i forkant. Det enkelte års totale administrasjonskostnader kan da bedømmes ut fra en bindende forhåndsprising av disse.

Tilbyder bes om å angi om en metode for slik prissetting er fastsatt, og i tilfelle hva prisen ville vært hvis denne metoden hadde vært i kraft i 2006. Tilbyder skal videre oppgi om det er fastsatt en metode for prissetting av administrative tjenester som vil få virkning når ny lovgivning trer i kraft 01.01.2008. Hvis dette besvares bekreftende, skal tilbyder oppgi hva de administrative tjenester ville blitt prissatt til for kommunens pensjonsordning for 2006, basert på informasjon om medlemsbestand for kommunen og for tilbyders premieutjevningsskap pr. 01.01.2006.

Tabell 11: Beregnede administrasjonskostnader 2004 og 2005 for oppdragsgivers pensjonsordning, hvis tilbyder hadde vært dennes pensjonsleverandør (tall i hele tusen kroner)

	2004	2005
Forsikringsbare ytelser		
Belastet forskuddsvis		
Avregnet etterskuddsvis gjennom tilbakeholdelse av overskudd		
Sum forsikringsbare ytelser		
Ikke-forsikringsbare ytelser		
Belastet forskuddsvis		
Avregnet etterskuddsvis		
Sum ikke-forsikringsbare ytelser		

Tabell 12: Beregnede administrasjonskostnader for oppdragsgivers pensjonsordning etter ny forsikringslovgivning, hvis tilbyder hadde vært dennes pensjonsleverandør (tall i hele tusen kroner)

Er planene for kostnadsbelastning under ny lovgivning så langt utviklet, at det kan indikeres et forventet kostnadsnivå for oppdragsgivers pensjonsordning?	Ja ☐ Nei ☐
Hvis ja, gi en begrunnet redegjørelse for om kostnadsbelastningen kan forventes å bli høyere eller lavere enn det som fremgår av Tabell 24?	

8.3 Premieutjevningsselskap (jf. kap. 5.3 i KG)

Formålet med dette punktet er å belyse hvordan premieutjevningsselskapet hos tilbyder har utviklet seg over tid. Inntil 2005 var det kun KLP som hadde organisert området kommunal tjenstepensjon gjennom premieutjevning. De øvrige, Storebrand og Vital, avregnet inntil dette tidspunkt premie for den enkelte kommune separat. For alle selskapene er det forretningsvolumet innenfor området kommunal tjenstepensjon som her skal belyses. Nøkkeltall som oppgis av tilbyder er status og bevegelse for samlet kapital, antall avtaler, antall medlemmer (alle medlemskategorier til sammen) og premieutjevningsselskapets fordeling på forskjellige medlemsgrupper. Opplysningene skal oppgis ved at tilbyder fyller ut Tabell 13 til Tabell 16 som er vist i det følgende.

For å kunne vurdere forutsigbarhet og stabilitet i premieutjevningsselskapene, bes tilbyder om å gi opplysninger om mål for utvikling av forretningsvolumet innenfor området kommunal tjenstepensjon. Tilbyder skal her fylle ut Tabell 17, og da spesifikt slik at høyre kolonne fylles ut med en grad av overensstemmelse på en skala fra 0 til 10 for hver av de to alternative målformuleringene, slik at disse summerer seg til 10.

8.3.1 Vurdering av premieutjevningsselskap

For de opplysninger som kan leses ut av de utfylte Tabell 13 til Tabell 16 gjelder: Jo større og jo mer stabil bestand, jo mer stabil pensjonskostnad og premieinnbetaling bør man kunne forvente, for så vidt angår betydningen av de forsikringsmessige forhold. Stort og stabilt volum trekker i retning av stabil pensjonskostnad.

For opplysninger om målformulering som er gitt i Tabell 17 gjelder: Tilkjenning av sterk vektlegging av volumvekst og svakere vektlegging av at langsiktig pensjonskostnad tilstrebes opprettholdt/oppnådd på et lavt nivå, trekker i retning av lavere forutsigbarhet for pensjonskostnad og premieinnbetaling. Dette kan videre indikere at tilbyder vil kunne ha en interesse av å utvide premieutjevningsselskapet med nye kommunale pensjonsordninger, også i tilfeller der dette kan medføre høyere gjennomsnittlig pensjonskostnad for hver enkelt pensjonsordning i det etablerte premieutjevningsselskapet.

Tabell 13: Utvikling i forretningsområdet kommunal tjenstepensjon 2001-2005 – Samlet kapital (tall i hele tusen kroner)

	2001	2002	2003	2004	2005
Bestand pr. 1.1.					
Tilgang i løpet av året					
Avgang i løpet av året					
Annen endring i løpet av året					
Bestand pr. 31.12.					

Tabell 14: Utvikling i forretningsområdet kommunal tjenstepensjon 2001-2005 – Antall avtaler

	2001	2002	2003	2004	2005
Bestand pr. 1.1.					
Tilgang i løpet av året					
Avgang i løpet av året					
Annen endring i løpet av året					
Bestand pr. 31.12.					

Tabell 15: Utvikling i forretningsområdet kommunal tjenstepensjon 2001-2005 – Antall medlemmer

	2001	2002	2003	2004	2005
Bestand pr. 1.1.					
Tilgang i løpet av året					
Avgang i løpet av året					
Annen endring i løpet av året					
Bestand pr. 31.12.					

Tabell 16: Utvikling i forretningsområdet kommunal tjenstepensjon 2001-2005 – Antall medlemmer fordelt på medlemskategorier pr. 31.12.

	2001	2002	2003	2004	2005
Yrkesaktive ⁶					
AFP					
Oppsatte ⁷					
Midlertidig uførepensjon					
Varig uførepensjon					
Alderspensjon					
Ektefellepensjon					
Barnpensjon					
Totalt					

⁶ Med yrkesaktive forstås kommunens nåværende arbeidstakere som er medlemmer i pensjonsordningen.

⁷ Med oppsatte forstås kommunens tidligere arbeidstakere med medlemstid i pensjonsordningen, som ennå ikke er blitt pensjonister.

Tabell 17: Tilbyders mål for utvikling av forretningsområdet kommunal tjenestepensjon

Alternative formulering av mål om volumvekst	Grad av overensstemmelse med mål 0-10 (hvor 0 utgjør minst grad av overensstemmelse)
Volumvekst uten hensyn til hvordan dette påvirker langsiktig pensjonskostnad	
Opprettholdelse/oppnåelse av lav forventet langsiktig pensjonskostnad	

8.4 Pensjonskostnad (jf. kap. 5.4 i KG)

Formålet med dette punktet er å belyse den underliggende langsiktige pensjonskostnaden i premieutjevningssfellesskapet hos tilbyder og for kommunens bestand⁸, iht. vedlagte referanseplan.

Den forhåndsregnede verdi av pensjonsforpliktelsens omfang i en ytelsesbasert pensjonsordning er bestemt av pensjonsplanens innhold, størrelse og sammensetning av medlemsbestanden og beregningsmessige forutsetninger. Med en standardisert beskrivelse av pensjonsplanens innhold og standardiserte beregningsforutsetninger, står man igjen med *medlemsbestandens størrelse og sammensetning som avgjørende faktor for pensjonsforpliktelse og pensjonskostnad*. Størrelse og sammensetning av en medlemsbestand kalles i det følgende for ”bestandsprofil”.

Hvis man tenker seg at alle tilbyderes premieutjevningssfellesskap hadde like bestandsprofiler for sine premieutjevningssfellesskap, ville tilbyderne stått overfor samme pensjonsforpliktelse. Langsiktig pensjonskostnad ville da vært den samme i alle premieutjevningssfellesskap. *Med dette skal forskjeller i premieutjevningssfellesskapenes bestandsprofiler forutsetningsvis være eneste årsak til at tilbyderne kommer frem til forskjell i beregnet pensjonskostnad.*

For å isolere effekten av ulikheter i bestandsprofilene tilbyderne i mellom, beregner hver tilbyder sine pensjonskostnader etter standardiserte metoder og forutsetninger oppgitt av Pensjonskontoret, uavhengig av hvordan tilbyders egen beregning av premie og premiereserve er bygget opp. I den standardiserte metoden inngår også en detaljert beskrivelse av hvilke pensjonsytelser det skal foretas beregning for – i det følgende kalt referanseplanen – som er uavhengig av hvordan tilbyder deler sin leveranse i forsikringsbart og ikke-forsikringsbart, jf. punkt 8.5 (Beregningsmetode og forutsetninger er beskrevet mer detaljert i *Pensjonskontorets referanseplan*). Det vil her fremgå at referanseplanen er en teknisk og presis beskrivelse av hvordan pensjonsytelsene skal beregnes, for eksempel formel for ”beregnet folketrygd”, regler for antatt reell pensjonsalder ut fra stillingens aldersgrense, regler for å avgjøre om en eventuell fremtidig ektefellepensjon skal regnes etter ”ny”/netto eller ”gammel”/brutto regel etc. I praksis vil referanseplanen være forsikringsbar, jf. punkt 8.5).

I prinsippet kan det være systematiske forskjeller mellom premieutjevningssfellesskapene når det gjelder nivå for dødelighet, levetid, uføretilbøyelighet etc. Med systematiske forskjeller

⁸ Med bestand menes her alle medlemmer i pensjonsordningen, fordelt på de medlemsgrupper som er spesifisert i tabell 16.

menes her at det kan dokumenteres som et vedvarende fenomen for eksempel at uføretilbøyeligheten i ett premieutjevningsselskap er særlig lav (eller høy) ved sammenlikning med andre premieutjevningsselskaper, og at det kan påregnes at slik forskjell vil bli opprettholdt. Dette i motsetning til forskjeller i for eksempel uføretilbøyelighet som må antas å skyldes rene tilfeldige variasjoner, og som ikke kan anses å være påregnelige ved sammenlikning av premieutjevningsselskaper. Slike forskjeller kan også være kilde til ulikt kostnadsnivå ved sammenlikning mellom premieutjevningsselskapene.

Betydningen av eventuelle slike forskjeller kan man tenke seg blir konkretisert ved at hver tilbyder regner på forutsetninger som kan anses mest mulig realistisk for eget premieutjevningsselskap.

Pensjonskontoret legger til grunn at eventuelle systematiske forskjeller i nivå for dødelighet, levetid, uføretilbøyelighet etc. ikke kan anses tilstrekkelig påregnelig til at dette kan benyttes til å skille mellom tilbyderne.

8.4.1 Vurdering av pensjonskostnad

Premieutjevningsselskap med lavest kostnad er mest kostnadseffektivt bedømt ut fra bestandsprofilene på beregningstidspunktet. De(t) premieutjevningsselskapet som har lavere kostnad enn beregnet for kommunens pensjonsordning, vil gi kommunen mulighet til å oppnå økonomisk fordel gjennom kostnadsutjevningen ved flytting til dette/ett av disse premieutjevningsselskapene.

Et stort premieutjevningsselskap har en mer stabil og påregnelig langsiktig pensjonskostnad enn et mindre (fordi mindre fellesskap vil være sterkere påvirket av tilgang nye og avgang etablerte ordninger), for så vidt gjelder betydningen av de forsikringsmessige forhold.

Tabell 18: Beregning av langsiktig pensjonskostnad for tilbyders premieutjevningsselskap – iht. Pensjonskontorets referanseplan (tall i hele tusen kroner pr. 01.01.2006)

Medlemskategorier	Forsikringsteknisk kontantverdi av				
	Opptjente pensjonsrettigheter	Totale fremtidige pensjonsrettigheter	Pensjonsrettigheter for fremtidig opptjening	Fremtidig pensjonsgrunnlag	Langsiktig pensjonskostnad som % av pensjonsgrunnlag
	(1)	(2)	(3) = (2) – (1)	(4)	(5) = (3)/(4)*100 %
Aktive					
AFP			0		
Oppsatte			0		
Midlert. uførep.			0		
Varig uførep.			0		
Alderspensjon			0		
Ektefellepensjon			0		
Barnpensjon			0		
Sum			0		

Tabell 19: Beregning av langsiktig pensjonskostnad for oppdragsgivers bestand – iht. Pensjonskontorets referanseplan (tall i hele tusen kroner pr. 01.01.2006)

Medlems- kategorier	Forsikringsteknisk kontantverdi av				
	Opptjente pensjonsrettigheter	Totale fremtidige pensjonsrettigheter	Pensjonsrettigheter for fremtidig opptjening	Fremtidig pensjonsgrunnlag	Langsiktig pensjonskostnad som % av pensjonsgrunnlag
	(1)	(2)	(3) = (2) – (1)	(4)	(5) = (3)/(4)*100 %
Yrkesaktive					
AFP			0		
Oppsatte			0		
Midlert. uførep			0		
Varig uførep.			0		
Alderspensjon			0		
Ektefellepensjon			0		
Barnpensjon			0		
Sum			0		

8.5 Forsikringsbart/ikke-forsikringsbart (jf. kap. 5.5 i KG)

Formålet med dette punktet er å belyse hvordan leveransen av tjenestepensjon iht. HTA er bygget opp hos tilbyder, når det gjelder det avtalemessige skillet mellom forsikringsbare og ikke-forsikringsbare ytelser, og hvordan disse ytelsene blir finansiert. (Herunder skal det forutsetningsvis kunne foretas en avstemning mellom tilbyders leveranse av forsikringsbart på den ene side og referanseplanen som er definert og beregnet i punkt 8.4 på den annen side).

Iht. HTA skal premie for forsikringsbare ytelser utjevnes mellom kommunene som deltar i premieutjevningssfellesskapet. Ikke-forsikringsbare ytelser kan finansieres enten ved utjevning tilsvarende det som gjelder for forsikringsbare ytelser, eller ved at kostnadene for de hendelsene som inntreffer allokteres direkte til den enkelte kommune. Eventuelt kan finansieringen baseres på en kombinasjon, som innebærer delvis utjevning og delvis direkte allokering.

I Tabell 20 opplyser tilbyder hvordan de ikke-forsikringsbare hendelsene er finansiert.

Tilbyder konkretiserer det økonomiske omfanget av forsikringsbart og ikke-forsikringsbart ved å sammenlikne:

- Kommunens fullstendige pensjonsforpliktelse overfor nåværende og fremtidige pensjonister, slik disse følger av HTA med
- Den del av HTA-forpliktelsen som vil være forsikringsmessig dekket

Tilbyder beregner og oppgir den forsikringstekniske kontantverdi av total fremtidig pensjonsforpliktelse for de to nevnte alternative omfang av fremtidig pensjonsforpliktelse ved utfylling av Tabell 21 og Tabell 22.

Til sammenlikning gjentar tilbyder i tabell 21 og tabell 22 den forsikringstekniske kontantverdi av total fremtidig pensjonsforpliktelse for referanseplanen som er definert i punkt 8.4 (jf. Tabell 18 og Tabell 19). For alle beregninger av forsikringstekniske kontantverdier i herværende punkt benytter tilbyder de samme standardiserte forutsetninger som er oppgitt i punkt 8.5.

8.5.1 Vurdering - Forsikringsbart/ikke-forsikringsbart

Med standardiserte beregningsforutsetninger skal tilbyderne i prinsippet komme frem til *sammenfallende resultat for den forsikringstekniske kontantverdi av HTA-forpliktelsen*. (Tilbydernes IT-løsning for slike beregninger vil i praksis innebære noen forskjeller i de finere nyanser, og beregningsresultatene vil derfor ikke være fullstendig sammenfallende. *Store forskjeller kan imidlertid være grunnlag for å anta at tilbyderne har ulik forståelse og vurdering av HTAs reelle innhold*).

Utformingen av *Pensjonskontorets referanseplan* (definert i punkt 8.4) er ment å være slik at denne skal være fullt forsikringsbar. Omfanget av den forsikringsbare del av total fremtidig pensjonsforpliktelse bør derfor som et minimum være like stor som for referanseplanen, både for premieutjevningssfellesskapet og for kommunens medlemsbestand. Dette forholdet kan verifiseres i Tabell 21 og Tabell 22, der den forsikringstekniske kontantverdi for linjen ”Forsikringsbart” bør være minst like stor som for linjen ”Pensjonskontorets referanseplan”.

For de forsikringsbare hendelsene finansieres fremtidige pensjonsytelser ved en plan for systematisk premiebetaling. Med dette menes at fondsmidler som skal dekke en arbeidstagers fremtidige pensjoner bygges opp så lenge vedkommende er i arbeid, og at man tilstreber noenlunde jevn fordeling av premiebetalingen over den yrkesaktive perioden. Slik systematisk premiebetaling vil forutsetningsvis gi mer stabil innbetaling over tid, enn når ”pensjonsytelser” skal finansieres i det hendelsene inntreffer, slik tilfellet er for ikke-forsikringsbare ytelser.

Hensynet til stabil innbetalingsprofil taler da i favør av en størst mulig grad av forsikringsbar inndekning. Tilsvarende vil det forutsetningsvis være mer stabilt å finansiere ikke-forsikringsbare hendelser ved utjevning på hele den kommunale pensjonsbestand hos tilbyder enn ved direkte allokering til én kommune. Samtidig kan potensialet for subsidiering (positivt eller negativt) være betydelig hvis ikke-forsikringsbare hendelser finansieres ved utjevning. Et eksempel kan være en kommune som har markant lavere uttakstilbøyelighet vedrørende AFP enn gjennomsnittet (og/eller lavere potensial for AFP-uttak på grunn av aldersprofil), men som ved utjevning likevel betaler AFP-tilskudd som om uttaket var på gjennomsnittet.

Tabell 20: Fordeling av tilbyders kostnader for ikke-forsikringsbart (markeres med kryss i relevant kolonne)

Ytelse	Utjevning	Kombinasjon	Direkte allokering
AFP 62-64 år			
AFP 65-67 år			
85-årsregel			
Bruttogaranti			
Annet			

Tabell 21: Omfanget av totale fremtidige pensjonsforpliktelser for tilbyders premieutjevningsselskap ekskl. oppdragsgivers bestand (tall i hele tusen kroner pr. 01.01.2006)

Medlemskategorier	Total fremtidig pensjonsforpliktelse		
	HTA	Forsikringsbart	Pensjonskontorets referanseplan
Yrkesaktive			
AFP			
Oppsatte			
Midlert. uførep.			
Varig uførep.			
Alderspensjon			
Ektefellepensjon			
Barnepensjon			
Sum			

Tabell 22: Omfanget av totale fremtidige pensjonsforpliktelser for oppdragsgivers bestand (tall i hele tusen kroner pr. 01.01.2006)

Medlemskategorier	Total fremtidig pensjonsforpliktelse		
	HTA	Forsikringsbart	Pensjonskontorets referanseplan
Yrkesaktive			
AFP			
Oppsatte			
Midlert. uførep.			
Varig uførep.			
Alderspensjon			
Ektefellepensjon			
Barnepensjon			
Sum			

8.6 Likviditet (jf. kap. 5.6 i KG)

Formålet med dette punktet er å belyse behovet for innbetaling av premie for forsikringsbare ytelser og budsjettert kostnad for å dekke ikke-forsikringsbare ytelser.

8.6.1 Vurdering av likviditet

Normalt vil lavest mulig likviditetsbelastning anses å være fordelaktig, men dette kan ikke uten videre tas som uttrykk for lav kostnad. Lav likviditetsbelastning kan også være utsatt finansiering av fremtidige pensjonskostnader.

Man vil i utgangspunktet forvente at oppdragsgivers rangering av tilbyderne bør være den samme for pensjonskostnad (punkt 8.4) og for herværende punkt om likviditet. Det motsatte kan tyde på reelle forskjeller i tilbydernes finansieringsplaner. For eksempel kan høy pensjonskostnad kombinert med lav likviditetsbelastning indikere at én tilbyders finansieringsplan innebærer utsatt premieinnbetaling ved sammenlikning med andre tilbydere.

Tilbyder som i punkt 8.5 har oppgitt en relativt stor andel av HTA-forpliktelsen som forsikringsbar ved sammenlikning med andre tilbydere, bør tilsvarende ha en stor andel av likviditetsbudsjettet i Tabell 23 som forsikringsbart.

Tabell 23: Premie 2006, forsikringsbare ytelser og budsjett for innbetaling av ikke-forsikringsbare ytelser for oppdragsgivers pensjonsordning (tall i hele tusen kroner)

	% av pensjons- grunnlag, aktive	kroner
Premie forsikringsbare ytelser		
Avsetning til påløpte administrasjonskostnader		
Avsetning til fremtidige administrasjonskostnader		
Sum premie forsikringsbare ytelser		
Budsjett, lønns- og G-regulering forutsatt 3 %		
Budsjett, andre ikke-forsikringsbare ytelser		
Sum budsjett ikke-forsikringsbare ytelser		

8.7 Kapitalbinding (jf. kap. 5.7 i KG)

Formålet med dette punktet er å belyse hvor stor avsetning til premiereserve, og eventuelle andre avsetninger som vil kreves ved innlemmelse av kommunens pensjonsordning i det kommunale premieutjevningsskillet hos tilbyder.

Tilbyder beregner premiereserven ut fra full forsikringsmessig dekning for alle pensjonsrettigheter som vil være juridisk opptjent iht. slik avtale som vil dekke de forsikringsbare ytelser. For oppsatte⁹ medlemmer beregnes premiereserve også der opptjent tjenestetid ved fratredelse er mindre enn 3 år, og da med forholdsmessig (lineær) opptjening av pensjonsrett. I Tabell 24 skal tilbyder spesifisere hvilke "andre avsetninger" som er foretatt med tilhørende formål.

8.7.1 Vurdering av kapitalbinding

Det vil anses fordelaktig med lavest mulig kapitalbinding.

En mulig årsak til at en tilbyder kan ha lavere kapitalbinding enn andre, er at en mindre del av HTA-forpliktelsen inngår i den forsikringsbare del av leveransen. Dette forholdet kan analyseres ved å sammenlikne Tabell 21 og Tabell 22 fra hver enkelt tilbyder, i det tilbyderen(e) med relativt liten andel forsikringsbart i disse tabellene bør forventes å ha lav

⁹ Se fotnote nr 3 under punkt 8.3.1

premiereserve i Tabell 24. Lav kapitalbinding kan da antas å være uttrykk for at en større andel av pensjonsforpliktelsen vil bli finansiert som ikke-forsikringsbart.

Lav kapitalbinding kan også skyldes at en tilbyder har mer optimistiske beregningsforutsetninger enn de øvrige. Under ny forsikringsvirksomhetslovgivning vil leverandøren være bundet av disse forutsetningene uten mulighet til å avregne et eventuell ugunstig forløp i etterkant. Dette er uttrykk for at tilbyderen er villig til å ta større risiko enn konkurrentene ved innfrielse av sin forpliktelse overfor premieutjevningssfellesskapet, noe som må anses å være en reell økonomisk fordel.

Kommunen må se tilbyders beregnede avsetningskrav i sammenheng med de avsetninger som faktisk er gjort for sin pensjonsordning hos eksisterende leverandør, og som ved eventuell flytting vil bli overført til ny leverandør. Foretatte avsetninger pr. 31.12.2005 vil fremgå av kontoutskrift 2005 fra nåværende leverandør.

Tabell 24: Premiereserve pr. 31.12.2005 (tall i hele tusen kroner)

Kategori	Kroner
Yrkesaktive	
AFP	
Oppsatte	
Midlertidig uførepensjon	
Varig uførepensjon	
Alderspensjon	
Ektefellepensjon	
Barnepensjon	
Sum premiereserve	
Administrasjonsreserve	
Andel av selskapets egenkapital	
Andre avsetninger: I tillegg til kronebeløp skal redegjøres for formål og anvendelse i separat vedlegg	

8.8 Service (jf. kap. 5.8 i KG)

Formål med dette punkt er å beskrive pensjonsordningens administrasjon og informasjons- og rapporteringsrutiner, samt hvilke pensjonsfaglige og HMS-relaterte tjenester kommunen tilbys.

En tjenstepensjonsordnings administrasjon har hovedvekt på to områder: Ajourføring av medlemsregistre og utbetaling av pensjoner. Medlemsregistrene oppdateres for inn-/utmeldinger, lønns- og G¹⁰-regulering. Pensjonsutbetaling igangsettes på basis av melding fra arbeidsgiver/ansatt.

Ved utgangen av hvert år beregnes den korrekte aktuarielle verdi for alle medlemmers (aktive og pensjonister) premiereserve, som danner grunnlag for pensjonsutbetalingen – i dag eller i fremtiden. Denne, sammen med bl.a. premiebevegelser og pensjonsutbetalinger i løpet av året

¹⁰ G = Folketrygdens grunnbeløp

vises i et såkalt kontoregnskap¹¹, som alle leverandører av tjenstepensjonsordninger i Norge er pålagt å avlegge.

Én gang pr. år skal det sendes ut et såkalt pensjonsbevis til alle aktive medlemmer av en pensjonsordning, med oppstilling over deres pensjonsytelser.

Pensjonsleverandøren står fritt til selv å velge hvilken rapportering som foretas til kunden i løpet av året. Det kan avtales ulik hyppighet på utsendelse av for eksempel ajourførte medlemslister og kontoutskrifter for hhv premiekonto og premiefond.

8.8.1 *Vurdering av service*

- **Kontoføring**
 - På hvilken måte den årlige kontoføringen fremlegges
- **Forsikringsfaglig bistand**
 - Graden av bistand og hvem hos kunden som får tilgang
- **Rapportering:**
 - Behov for form og hyppighet av økonomiske nøkkeltall og informasjon om medlemsbestand
 - Hvilke uttrekksmuligheter tilbyder har fra ulike registre (dersom kommunen ønsker særskilte forhold rundt sin tjenstepensjonsordning belyst)
- **Kundebetjening**
 - Klargjøring av hvem som har tilgang til kundeteamet (foruten administrasjonen: Tillitsvalgte, pensjonister, andre?).
 - Informasjon om det utarbeides en årlig aktivitetsplan
- **Kompetanseheving**
 - Hvilke muligheter som gis kommunen for pensjonsfaglig opplæring
- **HMS-bistand**
 - Omfang og forutsetning for økonomisk bistand
- **Annet**
 - Organisatoriske endringer hos tilbyder som vil kunne få innvirkning på avtaleforholdet med kommunen

¹¹ Kontoregnskapet viser en resultat- og balanseoppstilling av pensjonsordningen

Tabell 25: Administrasjon og informasjon

Ajourhold (inn-/utmeldinger, lønns- og G-reguleringer)	Redegjør for mulighet til elektronisk dataoverførsel, herunder automatisert overførsel i forhold til kommunale lønns- og personalsystemer.
Pensjonsutbetaling	Redegjør herunder for: Gjennomsnittlig behandlingstid nye saker og rettidig pensjonsutbetaling, evt. forklar oppståtte avvik.
Kundeinitierte pensjonsberegninger	Beskriv hvilke typer (FT, TPO, AFP).
Årlig kontoregnskap ("kontoføring")	Herunder beskriv innhold, presentasjonsform og hvorvidt leveranse skjer iht. forskrift.
Kontoutskrifter, premiekonto/premiefond	Beskriv utsendeshyppighet.
Regnskapsbilag, ajourhold	Sendes all dokumentasjon tilhørende ett ajourhold <i>samlet</i> til kunden?
Melderutiner, nye pensjonstilfeller	Beskriv den generelle veiledning som gis kunden.
Forsikringsfaglig bistand	Beskriv hvilken tilgang kunden har på direkte faglig bistand av for eksempel aktuar.
Årlig informasjon til medlemmer <ul style="list-style-type: none"> • Yrkesaktive • Pensjonister 	

Tabell 26: Rapporter og innsyn

Hvilke nøkkeltall rapporteres: <ul style="list-style-type: none"> • Medlemsbestand • Økonomiske størrelser 	Herunder beskriv hyppighet og form.
Kundetilgjengelige oversikter: <ul style="list-style-type: none"> • Yrkesaktive • Pensjonister 	Herunder beskriv uttrekksmuligheter, format, kostnad og leveringstid.
Elektroniske oversikter	Beskriv "portalmuligheter"

Tabell 27: Kundebetjening

Etableres det et navngitt kundeteam?	Ja ☐ Nei ☐ Redegjør.
Oppgave-/rollefordeling, kundeansvarlige	Redegjør.
Hvem hos kunden får tilgang på hvilke personer i teamet?	Beskriv, herunder hhv. representanter for arbeidsgiveren, de ansatte og pensjonistene.
Kontakt med kunden	Beskriv, herunder regularitet og form på ordinær kontakt, samt ad hoc-kontakt.

Tabell 28: Kompetanseheving

Aktiviteter	
Tilbys skreddersydd kurs/opplæring?	Ja ☐ Nei ☐ Redegjør.
Finnes tilgjengelig pensjonsoppslagsverk/-litteratur?	Ja ☐ Nei ☐ Redegjør.
Tilbys nettbasert opplæring/kurs?	Ja ☐ Nei ☐ Redegjør.

Tabell 29: HMS, seniorpolitikk, annet

Tjenester	
Tilbys bistand for mer aktiv seniorpolitikk?	Ja ☐ Nei ☐ Redegjør.
Tilbys HMS-relaterte tjenester?	Ja ☐ Nei ☐ Redegjør.
Tilbys lån til ansatte?	Ja ☐ Nei ☐ Redegjør.
Planlagte eller mulige endringer hos tilbyder	Effekt for kundebehandling og avtaleforhold

Tabell 30: Prisstruktur

Tjenester inkludert i pris	
Polise-ajourhold	Ja ☐ Nei ☐ Hvis nei, redegjør.
Pensjonsutbetaling	Ja ☐ Nei ☐ Hvis nei, redegjør.
Medlemslister	Ja ☐ Nei ☐ Hvis nei, redegjør.
Nøkkeltaloppstillinger	Ja ☐ Nei ☐ Hvis nei, redegjør.
Kundeinitierte pensjonsberegninger	Ja ☐ Nei ☐ Hvis nei, redegjør.
Forsikringsfaglig bistand	Ja ☐ Nei ☐ Hvis nei, redegjør.
Portalløsning	Ja ☐ Nei ☐ Hvis nei, redegjør.

Stikkordregister

AFP	11; 25	Kompetanseheving	54
AFP-vedtektene	29	konkurransesgrunnlag	9; 19
Akademikerne-K	7	konkurransesgrunnlaget	8
aktivaklasser	41	Kontoføring	54
<i>anbudskonkurranse</i>	3; 18	Kontraktsinngåelse	22
anbudsprosess	14	KS	25
anskaffelsesforskriften	7; 16; 23; 31	Kundebetjening	54
anskaffelsesloven	7; 16	kunngjøringsplikten	20
Anskaffelsesprotokoll	23	Leverandørmøter	29
anskaffelsesregelverket	7	Likviditet	33; 51
Anskaffelsesreglene	7	likviditetsbelastning	52
Åpen anbudskonkurranse	18	LO-Kommune	7
Arbeidsretten	6	Lov om forsikringsformidling	30
<i>avkastningsstrategi</i>	37	Lov om offentlige anskaffelser	7; 16
<i>avtalefestet pensjon</i>	11	meglarskikk	30
<i>Beste praksis</i>	8	minimumsavkastning	35
BNP	8	Nærings- og handelsdepartementet	8
bransjenorm	31	Offentlige innkjøp	8
bruttonasjonalprodukt	8	Oppsigelse av pensjonsavtale	11
DOFFIN	20	Pensjonskontoret	6; 7; 24
<i>drøfting</i>	12	Pensjonskostnad	33; 47
<i>drøftingsplikt</i>	12	Pensjonsleverandørene	28
Energiavtalen	12	Pensjonsutredningsutvalget	6
EØS-avtalen	7	Pensjonsutvalget	6
Finansnærings Hovedorganisasjon	31	premieinnbetaling	37
flyttesaker	26	Premiereserve	53
FNH	28; 31	Premieutjevningssfellesskap	33; 45; 48
forsikringsagentvirksomhet	30	Rapportering	54
Forsikringsbart	33	<u>referanseplan</u>	47
Forsikringsfaglig bistand	54	Samfunnsansvar	42
forsikringsformidling	30	sekretariat	26
Forsikringsmegling	30	selskapsform	28
Forsikringsnærings Hovedorganisasjon	28	Service	33
forsikringsvirksomhetsloven	6; 11	soliditet	38
forskrift om offentlige anskaffelser	7; 16	<i>Storebrand</i>	26
<i>forskuddsfinansiering</i>	34	Storebrand Livsforsikring	28
Fremgangsmåten ved kunngjøringer	20	Storebrand Pensjonstjenester	27
Gjensidig selskap	28	tilbudsmal	2
HA	12	Tillitsvalgtes drøftingsrett	12
HMS	54	Tjenestepensjonsordning	6; 11
Hovedavtalen	12	TPO	6; 11; 24; 25
Hovedtariffavtalen	6; 11	TPO-vedtektene	29
HTA	11; 24; 33; 34; 49	uførehyppighet	35
ikke-forsikringsbart	33	Unio-K	7
Innkjøpsveileder	9	Utlysning	20
Kapitalbinding	33; 52	Vedtak om flytting	11
kapitalforvaltning	36	<i>Vital</i>	26
KLP Forsikring	28	Vital Forsikring	28
KLP-saken	6	YS-K	7